
SUOMEN PUNAISEN RISTIN VANKILAVIERAILIJATOIMINTA

Vankilavierailijan näkökulma

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma

Lahdensivu, syksy 2015

Tiina Rintala

LAHDENSIVU

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma

Terapeuttinen pääaine

Tekijä

Tiina Rintala

Vuosi 2015

Työn nimi

Suomen Punaisen Ristin vankilavierailijatoiminta
Vankilavierailijan näkökulma

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyössä tutkittiin, mitä SPR:n vankilavierailijatoiminta Suomessa on sekä miten ja missä sitä toteutetaan. Tavoitteena oli selvittää, mikä on saanut vapaaehtoiset aloittamaan toiminnan SPR:n vankilavierailijana ja mikä pitää heidät toiminnassa mukana. Tutkimuksen aiheena olivat myös vankilavierailijoiden kokemukset SPR:n tarjoamasta koulutuksesta ja tuesta sekä se, miten SPR:n vankilavierailijat kokevat yhteistyön SPR:n ja vankilan kanssa.

Tulevaisuuteen tutkimuksessa suunnattiin selvittämällä vankilavierailijoiden mielipiteitä siitä, mikä heidän mielestä toiminnan kehittymistä jarruttaa ja mikä veisi sitä eteenpäin. Aihetta ei ole tutkittu aikaisemmin. Opinnäytetyössä on käsitelty SPR:n vankilavierailijatoimintaa vapaaehtoistoiminnan viitekehyksessä. Myös Rikosseuraamusalaa ja tutkimustietoa vangeista on tuotu esille kuvaamaan vapaaehtoisten toimintaympäristöä ja vankilavierailijatoiminnan kohderyhmää eli vankeja.

Opinnäytetyö toteutettiin strukturoituna sähköisenä kyselynä kaikille 53 vankilavierailijalle. Vastauksia saatiin 26 kappaletta, jotka kaikki analysoitiin. Tutkimuksen mukaan merkittävimäksi syyksi vankilavierailijatoiminnan aloittamisessa oli halu oppia uutta. Vastaavasti eniten vastaajista jatkoi SPR:n vankilavierailijana, koska koki oppivansa uutta. Yhteenkuuluvuuden tunne SPR:n vapaaehtoisten joukossa on vahva ja yhteistyöhön niin SPR:n kuin vankilankin kanssa oltiin tyytyväisiä. Esille tuotiin kuitenkin toive vankilan henkilökunnan ja vapaaehtoisten yhteisistä tapaamisista sekä SPR:n antaman koulutuksen ja tuen lisääminen ja selkeyttäminen.

Vankilavierailijoiden näkökulman esille tuominen on tärkeää kokemuksellista tietoa, jolla tätä vapaaehtoistyötä voidaan kehittää. Vapaaehtoistyö ja sen mahdollisuudet ovat niin SPR:n toiminnan perusta kuin Rikosseuraamusalalle merkittävä mahdollisuus toimintojen kehittämisessä. Toiminnan jatkumiselle ja kehittämiselle antaa hyvän pohjan se, että tutkimuksen mukaan vankila nähdään kiinnostavana vapaaehtoistyön kohteena.

Avainsanat vankilavierailija, vapaaehtoistoiminta, SPR, vanki, vankila

Sivut

43 s. + liitteet 8 s.

Degree Programme in Crafts and Recreation
Therapeutic Recreation

Author	Tiina Rintala	Year 2015
Subject of Bachelor's thesis	The prison visitor activities of the Finnish Red Cross Perspective of the prison visitor	

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to examine the prison visitor activity of the Finnish Red Cross and find out how and where it is implemented. The aim was to find out why prison visitors started this kind of volunteer work and what keeps them motivated to continue this activity. Another aim was to examine prison visitors' experiences of training and support provided by the Finnish Red Cross and the collaboration with Finnish Red Cross and prison.

For future purposes, the prison visitors were inquired what they think impedes the progress of this volunteer activity and how it could be developed. There is no prior research of this topic. The prison visitor activity was examined in the theoretical frame of reference of volunteer work. Information about the Criminal Sanctions Agency and research data on prisoners are also discussed in order to describe the environment and target group of the voluntary prison visitors.

The inquiry was carried out as a structured electronic questionnaire, sent to all 53 prison visitors. The received 26 responses were analyzed. According to the respondents, the main reason for becoming a prison visitor was a wish to learn new things. It was also the main reason for continuing the volunteer work. The prison visitors have a very strong feeling of togetherness and they were satisfied with the collaboration with the Finnish Red Cross and prison. However, they wished for more meetings with the prison staff and more support and training from the Finnish Red Cross.

Bringing forward the viewpoint of prison visitors is important experiential information which enables development of this activity. Volunteer work with its many possibilities is the cornerstone of the Finnish Red Cross and for the Criminal Sanctions Agency it is a remarkable possibility to develop their activities. According to this thesis, volunteer work in prison is deemed interesting, which provides a good ground for continuing and developing the prison visitor activity of the Finnish Red Cross.

Keywords prison visitor, volunteer work, the Finnish Red Cross, prison, prisoner

Pages 43 p. + appendices 8 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
1.1	Opinnäytetyön lähtökohdat ja tavoitteet	1
1.2	Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ja -menetelmät	2
2	SUOMEN PUNAINEN RISTI.....	3
2.1	SPR:n toiminta ja jäsenet	4
2.2	SPR:n perustaminen ja eettinen arvopohja.....	4
2.3	SPR:n vankilavierailijatoiminnan historia	5
2.4	Vankilavierailijatoiminta SPR:n organisaatiossa	6
2.5	Vankilavierailijatoiminnan tavoitteet ja koulutus	7
2.6	Vankilavierailijatoiminta vuonna 2014.....	8
2.6.1	Helsingin vankila.....	8
2.6.2	Hämeenlinnan vankila ja Vanajan vankila	9
2.6.3	Laukaan, Kylmäkosken, Mikkelin, Turun ja Vaasan vankilat	9
3	VAPAAEHTOISTYÖ.....	10
3.1	Vapaaehtoistyön merkitys	10
3.2	Vapaaehtoistyön määrittelyä	11
3.3	Miksi vapaaehtoistyötä tehdään ?	12
3.4	Vapaaehtoistyön haasteet	15
4	RIKOSSEURAAMUSTEN TÄYTÄNTÖÖNPANO JA VANGIT	15
4.1	Rikosseuraamuslaitos	16
4.2	Tutkimustietoa vangeista.....	16
4.3	Rikosseuraamuslaitoksen ja SPR:n välinen yhteistyö.....	18
4.4	Vankilavierailijatoiminta kuntoutuksen näkökulmasta.....	18
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	20
5.1	Tutkimuksen suunnittelu	21
5.2	Kysely.....	21
5.3	Vankihaastattelut.....	25
6	AINEISTON ANALYYSI JA JOHTOPÄÄTÖKSET	25
6.1	Vankilavierailijat	26
6.2	Vapaaehtoistyön kesto ja muodot	26
6.3	Vankilavierailijatoiminnan aloittaminen.....	27
6.4	Vankilavierailijatoiminnan jatkaminen	28
6.5	Vankilavierailijoiden ja SPR:n yhteistyö	30
6.6	Vankilavierailijoiden ja vankilan yhteistyö.....	31
6.7	Vankilavierailijatoimintaa mahdollisesti jarruttavia tekijöitä	32
6.8	Vankilavierailijatoimintaa mahdollisesti kehittäviä tekijöitä.....	32

7	TUTKIMUKSEN JOHTOPÄÄTÖKSET	33
7.1	Toteutunut vankilavierailijatoiminta	33
7.2	Tutkimustulokset.....	34
7.3	Opinnäytetyön arviointi.....	37
	LÄHTEET	39
	VERKKOLÄHTEET	41
Liite 1	Suomen Punaisen Ristin tilastot 2014	
Liite 2	Saatekirje ja kyselylomake	

1 JOHDANTO

Suomen Punaisen Ristin vankilavierailijatoiminnan historia Suomessa alkaa 1970-luvulta. Nyt, nelisen vuosikymmentä myöhemmin sitä toteutetaan Suomen 26 vankilasta kahdeksassa. SPR:n vankilavierailijatoiminnassa vapaaehtoinen vierailija antaa vangille kontaktin siviilimaailmaan ja vähintään yhden ihmissuhteen, johon eivät kuulu rikokset ja päihteen. SPR:n vankilavierailijatoiminnan näkyväksi tekeminen antaa mahdollisuuden arvioida ja kehittää tätä toimintaa.

Opinnäytetyön aiheeksi valikoitui SPR:n vankilavierailijatoiminta Suomessa, koska aihe nähtiin tärkeäksi niin yhteiskunnallisesti kuin subjektiivisesti vankilavierailijan ja vangin näkökulmasta. Tutkimukseen valittiin vankilavierailijan näkökulma, koska vankilavierailijatoiminta perustuu SPR:n kouluttamiin vapaaehtoistyöntekijöihin. Vankilavierailijatoiminnan kehittämisessä on tärkeää huomioida vapaaehtoisten motivoituminen ja sitoutuminen toimintaan. Tutkimuksen perustana on myös tutkijan 15 vuoden kokemus vankilan yhdyshenkilönä toimimisesta SPR:n vankilavierailijaryhmälle.

1.1 Opinnäytetyön lähtökohdat ja tavoitteet

Tiukkenevat taloudelliset resurssit valtion taloudessa vaikeuttavat myös vankien toimintojen ja kuntoutuksen toteuttamista ja kehittämistä. Taloudellisesta näkökulmasta SPR:n vankilavierailijatoiminta voidaan nähdä toimintana, joka ei vie paljon vankilan resursseja. Toisaalta myös vangin tukeminen ja valmentautuminen siviiliin on yhteiskunnallisesti merkittävää. Sosiaalista kuntoutumista ei tapahdu vangin ollessa yksin sellissä, vaan se vaatii vuorovaikutusta, kohtaamista toisen ihmisen kanssa. Vapaaehtoistyön kehittäminen vankiloissa tulee nähdä yhtenä mahdollisuutena lisätä sosiaalisia taitoja kehittävää vuorovaikutusta ja toimintaa vangeille.

Opinnäytetyön tavoitteena on nostaa esille vuosikymmeniä toiminut SPR:n vankilavierailijatoiminta. Tavoitteena on tätä kautta kehittää vankilavierailijatoimintaa yhtenä vapaaehtoistyön muotona vankiloissa. Tutkimus lisäänee myös näkemyksiä muunkin kolmannen sektorin toiminnan mahdollisesta lisäämisestä ja kehittämisestä vankiloissa. SPR:n tunnustettu ja laadukas vapaaehtoistoiminta sekä jo olemassa olevat yhteistyösopimukset Suomen Punaisen Ristin ja Rikosseuraamuslaitoksen välillä ovat hyvä perusta yhteistyön jatkamiselle ja toiminnan kehittämiselle.

Vapaaehtoistyö voidaan nähdä osana hyvinvointipolitiikkaa. Yksilöiden ja julkisen sektorin välissä kolmannella sektorilla on merkittävä osuus palvelujen tuottajana mm. vapaaehtoistoiminnan kautta. Vuonna 2012 järjestöt tuottivat sosiaalipalveluista 14,6 % kansantalouden tilinpidon mukaan. Kolmannen sektorin toimintaa ei tilastoida tarkasti, joten luku on suuntaa antava. (Soste järjestöbarometri 2013, 12-15.) Todellisuudessa määrä lienee suurempi ja toiminnan merkitys huomioiden kyse on merkittävästä toiminnasta yhteiskunnassamme. Kolmannen sektorin vahvuutena pidetään mm. joustavuutta ja muutосkykyistä toimintaa. (Mykkänen-Hänninen 2007, 18-19.)

Palkatta ja pakotta -sanoilla kuvataan hyvin vapaaehtoistyötä. Siitä ei makseta palkkaa ja tekijä itse päättää, minkälaista ja kuinka paljon vapaaehtoistyötä hän haluaa tehdä. (Pessi & Oravasaari 2010, 10.) Vapaaehtoistyölle on myös ominaista, että sitä voi tehdä kuka tahansa omien kykyjensä mukaan (SPR 2005, 8). Vapaaehtoistyön ajatuksena on toimia ”ihminen ihmiselle” -periaatteella.

Vapaaehtoistoimintaa Suomessa ovat tutkineet laajasti mm. Marianne Nylund, Anne Birgitta Yeung ja Aaro Harju. Yeung on tuonut vahvasti esille vapaaehtoistyöntekijän näkökulmaa tutkimuksissaan. Opinnäytetyössä tarkastellaan Yeungin vapaaehtoistoiminnan timantti –mallia sekä Harjun tutkimaa kansalaistoimintakäsitettä. (Yeung 2005, 104-125.) (Harju 2003, 9-42.)

1.2 Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ja -menetelmät

Opinnäytetyössä SPR:n vankilavierailijatoiminta Suomessa on tutkimuksen näkökulma vankilavierailijan eli vapaaehtoistyöntekijän. Tarkoituksena on tuoda esille heidän arvokkaat kokemuksensa ja mielipiteensä tästä vapaaehtoistoiminnasta. Aihetta ei ole tutkittu aikaisemmin.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat

- Mikä sai vapaaehtoiset aloittamaan SPR:n vankilavierailijatoiminnassa?
- Mikä saa vapaaehtoiset jatkamaan toimintaa SPR:n vankilavierailijatoiminnassa?
- Miten vankilavierailijat kokevat SPR:ltä saamansa koulutuksen ja tuen?
- Miten yhteistyö vankilavierailijoiden ja vankilan kanssa toimii?

Opinnäytetyön tavoitteena on myös selvittää, missä vankiloissa ja miten SPR:n vankilavierailijatoimintaa Suomessa toteutetaan. Kyselyllä pyrittiin myös keräämään vankilavierailijoiden näkemyksiä toimintaa mahdollisesti jarruttavista tai kehittävästä asioista.

Tutkimusmenetelmänä oli strukturoitu kysely, joka laadittiin Webropol-ohjelmalla ja SPR:n yhdyshenkilö jakoi sen sähköpostitse kaikille SPR:n vankilavierailijoille Suomessa. Vastaukset käsiteltiin sisällön analyysin menetelmin. Tutkimus on kvantitatiivinen (määrällinen) tutkimus, mutta kyselyn sisältämät monet avoimet kysymykset antoivat myös kvalitatiivista eli laadullista tietoa vankilavierailijoiden kokemuksista ja näkemyksistä vapaaehtoistyöstään.

Opinnäytetyö rakentuu siten, että ensin esitellään Suomen Punaisen Ristin toimintaa vankilavierailijatoiminnan näkökulmasta. Vapaaehtoistyön määritelmiä sekä vapaaehtoistoimintaan osallistuvien motivaatiotekijöitä ja vapaaehtoistyön haasteita tarkastellaan toisessa luvussa Nylundin, Yeungin ja Harjun teorioiden pohjalta. Rikosseuraamuslaitoksen esittely ja tutkimustietoa vangeista tuodaan esille, että ymmärrettäisiin, millaisessa toimintaympäristössä ja millaisten ihmisten kanssa vankilavierailijat toimivat. Vankilavierailijatoimintaa kuntoutuksen näkökulmasta tuodaan esille toiminnan tavoitteiden kautta.

Tutkimuksen etenemisestä kerrotaan kyselytutkimuksen laadinnasta ja toteuttamisesta analyysiin ja johtopäätöksiin. Opinnäytetyöhön saatiin myös vangin ääni kuuluviin haastattelemalla muutamaa vankia, jotka ovat osallistuneet SPR:n vankilavierailijatoimintaan. Lopuksi on esitetty tutkimuksen johtopäätökset, joiden käsittely on jaettu toteutuneeseen vankilavierailijatoimintaan, tutkimustuloksiin ja opinnäytetyön arviointiin.

2 SUOMEN PUNAINEN RISTI

Vankilavierailijatoiminta on osa SPR:n ystävätoimintaa. Se perustuu SPR:n toimintaperiaatteisiin ja arvopohjaan. SPR:n vankilavierailijatoiminta on aloitettu Suomessa 1970-luvulla. Toimintaa toteutetaan yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa. Toiminnan tavoite on tarjota vangille ihmis-suhde vankilan ja rikosmyönteisen maailman ulkopuolelta.

SPR vankilatoiminnan tilastoinnista huolehtii SPR. Tilastoista saadaan tarkka kuva vuoden 2014 vankilassa toteutetusta vankilavierailijatoiminnasta. Vankilavierailijatoimintaa toteutettiin Suomessa kahdeksassa vankilassa 53 vankilavierailijan voimin. Vankilavierailijatoimintaa toteutetaan useimmiten keskusteluryhminä. Helsingin vankilassa toimii esimerkiksi vanki-isille ja heidän lapsiin kohdennettu ryhmä sekä päiväryhmä vankien kuntoutusosastolla. Päiväryhmä sisältyy vankien päiväohjelmaan, mihin he ovat sitoutuneet osallistuvansa. Vanajan vankilassa käy yksi vankilavierailija tapaamassa niin vankilassa olevaa äitiä kuin hänen mukanaan olevaa tai olevia lapsiaankin.

2.1 SPR:n toiminta ja jäsenet

Suomen Punainen Risti on julkisoikeudellinen kansalaisjärjestö, jonka toiminta on hyvin laaja-alaista. SPR on Suomen valtion tunnustama yhdistys ja sen toiminta on säädetty lailla: laki Suomen Punaisesta rististä 238/2000 (Laki Suomen Punaisesta Rististä n.d.) sekä asetuksella: Tasavallan presidentin asetus Suomen Punaisesta Rististä 811/2005 (Asetus Suomen Punaisesta Rististä n.d.). Kotimaassa SPR:n toiminta jaetaan kotimaan apuun, turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten vastaanottoon, työllistämistoimintaan sekä alueelliseen toimintaan, minkä muodostavat niin piiritoimistot, osastot kuin yksittäiset jäsenetkin. (SPR n.d.) SPR:n toiminnan aktiivisuudesta kertovat osallistujien määrät: aktiivisia vapaaehtoisia on 25 000, jäseniä on 85 000, säännöllisiä lahjoittajia on 30 000 ja verenluovuttajia on joka vuosi 145 000 (SPR n.d.).

SPR:n toimintaan voi osallistua kuka vain. Vapaaehtoistoimintaa löytyy kertaluonteisesta Nälkäpäivän lipaskerääjästä ja verenluovuttajasta päihde-työhön tai monikulttuurisesta toiminnasta leikkikerhon ohjaajaksi. SPR:sta voi myös etsiä apua ja tukea tarvittaessa. SPR on yksi Suomen suurimmista kansalaisjärjestöistä ja sen tehtävänä on niin Suomessa kuin ulkomaillakin, antaa apua eniten tarvitsevalle. (SPR Tule mukaan toimintaan n.d.)

2.2 SPR:n perustaminen ja eettinen arvopohja

Punaisen Ristin toiminnan katsotaan alkaneen sveitsiläisen Henry Dunantin järjestäessä vuonna 1859 vapaaehtoisia auttamaan taistelun uhreja Pohjois-Italiassa. Hän kirjoitti kirjan kokemuksistaan: Solferinon muisto (1862). Kirjassaan hän toi esille ajatuksensa, että kaikissa maissa olisi vapaaehtoinen järjestö, joka avustaisi sodanaikaista lääkintähuoltoa ja tämä toiminta mahdollistettaisiin ja turvattaisiin kansainvälisellä sopimuksella. Dunantin toiveen mukaisesti perustettiin Genevessä vuotta myöhemmin toimikunta, josta tuli myöhemmin Punaisen Ristin kansainvälinen komitea. (SPR n.d.)

Eurooppaan perustettiin nopeasti eri maihin yhdistyksiä ja Euroopasta toiminta laajeni muihin maanosiin. Alusta alkaen toimintaan kuuluivat myös suuronnettomuuksien uhrien auttaminen ja aikaan kuuluvien kulkutautien vastainen taistelu. Suomessa ensimmäinen yhdistys perustettiin 7.5.1877 kreivitär Aline Armfeltin jo vuonna 1874 tehdyn aloitteen johdattamana. Yhdistyksen nimi oli Suomen yhdistys haavoitettujen ja sairasten sotilaiden hoitoa varten. Yhdistyksen toiminnalle oli tarvetta niin 1877 keväällä alkaneen Venäjän ja Turkin välisen sodan kuin 1860-luvun katovuosien vuoksi. Katovuodet aiheuttivat Suomessa nälänhätää ja kulkutauteja, joten Suomessa oli tarve Punaisen Ristin aloittamalle avustustyölle. (SPR n.d.)

SPR:n historia myötäilee Suomen ja koko maailman historiaa pyrkimyksenään vastata aina ajankohtaisiin ongelmiin. Toimintaan on sisältynyt niin tohtori Wahlbergin kirjoittama ”Ensi apu onnettomuuden kohtauksissa ja tappelutantereella” ensiapuoppaasta ja sairaanhoitajakoulutuksen aloittamisesta huumeiden käytöstä aiheutuvien ongelmien ehkäisemiseen ja vanhus-ten omaishoitajien tukemiseen. (SPR n.d.)

Suomen Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun toiminta perustuu kansainvälisesti sovittuun seitsemään perusperiaatteeseen. Nämä ovat inhimillisyys, tasapuolisuus, puolueettomuus, riippumattomuus, vapaaehtoisuus, yleismaailmallisuus ja ykseys. Inhimillisen kärsimyksen estäminen ja lievittäminen on toiminnan päämäärä. Puolueettomuudella pyritään saamaan kaikkien osapuolten luottamus poliittisissa, uskonnollisissa tai muissa ristiriitatilanteissa. Nämä periaatteet hyväksyttiin Wienissä Punaisen Ristin 20. kansainvälisessä konferenssissa vuonna 1965. Tänä vuonna, 2015, tuosta hetkestä tulee kuluneeksi 50 vuotta. (SPR periaatteet n.d.)

Suomen Punaisen Ristin eettisissä ohjeissa on viisi kohtaa, joista ensimmäinen on ”Tunnustan Punaisen Ristin periaatteet”. Tässä kohdassa nostetaan esiin esim. jäsenen halu aina puolustaa inhimillisyyttä ja työskennellä yhdessä apua tai tukea tarvitsevien kanssa niin, että heidän omat voimavaransa vahvistuvat. Muut kohdat ovat: kunnioitan, motivoin ja innostan, toimin avoimesti ja vastuullisesti sekä käytän Punaisen Ristin merkkiä oikein sekä puutun väärinkäytöksiin. (SPR eettiset ohjeet n.d.)

2.3 SPR:n vankilavierailijatoiminnan historia

SPR aloitti 1950-luvulla toiminnan vanhusten parissa. Tästä vanhustyöstä alkoi SPR:n varsinainen sosiaalityö. Yksinäisten vanhusten kotiaivasta ja virkistystoiminnasta kehittyi ajan myötä ystävätoiminta. Ystäväpalvelun tarkoituksena oli, ja on edelleen, antaa henkistä tukea sitä tarvitsevalle sekä ylläpitää ystävää tarvitsevan sosiaalista verkostoa. Norjan Punainen Risti oli aloittanut vankilavierailut vuonna 1959. Suomessa vankilaviranomaiset esittivät toiveen Suomen Punaiselle Ristille samanlaisen toiminnan aloittamisesta. (Hytönen 2002, 173.) Sukevan vankilassa tehtiin ensimmäinen yritys toiminnan aloittamiselle, mutta se kariutui henkilöpulaan (Hytönen 2002, 253). Keväällä 1971 SPR:n ystävätoiminta aloitti vankilavierailut Oulun lääninvankilassa. Aluksi vankilavierailijoita oli kolme, mutta parissa vuodessa heitä oli jo parikymmentä. Oulusta toiminta levisi Huittisten, Mikkelin ja Riihimäen vankiloihin. (Hytönen 2002, 253.)

Hytönen kertoo kirjassaan Ihminen ihmiselle, että vankilavierailijalta edellytettiin vähintään 25 vuoden ikää ja tasapainoisuutta ihmisenä. Vankilavierailija tapasi aina yhtä vankia kerrallaan. Tapaamisessa ei ollut läsnä muita. Samat määräykset, kuin muitakin vankilassa vierailevia, koskivat myös vankilavierailijaa. (Hytönen 2002, 253.)

Toiminnassa mukana oleviin vankiloihin perustettiin vierailutoimikunnat vuonna 1972 onnistuneeksi koetun toiminnan jatkamiseksi. Hytönen kertoo tästä em. kirjassaan näin: ”Toimikunnissa olivat edustettuina vankilan henkilökunta, viranomaiset sekä Punainen Risti ja vankilavierailijat. Toimikuntien tehtäväksi tuli aluksi huolehtia vierailijoiden valmennuksesta ja työohjauksesta, mutta vuonna 1973 hyväksytyssä yleisohjeessa vankilan toimikunnalle säilytettiin myös vierailijatoiminnan suunnittelu ja sopivien vierailijoiden valinta. Koulutusasioissa toimikunta toimisi yhteistyössä Punaisen Ristin ja oikeusministeriön vankeinhoito-osaston kanssa.” (Hytönen 2002, 254.)

Vankilavierailijatoiminta kehittyi nopeasti 1970-luvulla. Toiminta osoittautui käytännössä toimivaksi ja karisti näin ennakkoasenteita. (Hytönen 2002, 173). Vankilavierailijatoiminta oli levinnyt vuonna 1976 jo kymmeneen vankilaan ja vankilavierailijoita oli tuolloin yli sata. Yhdeksän vuotta myöhemmin vankiloissa oli käynyt vierailijoita noin 300 ja tavattujen vankien määrä oli noin 700. (Hytönen 2002, 181.)

Vuonna 1984 vankilavierailut muutettiin ryhmävierailuiksi. Vierailut toteutettiin siten, että vankilavierailijaryhmä kokoontui vankiryhmän kanssa. Ryhmissä keskusteltiin sovitusta aiheista. Tämä helpotti uusien vankilavierailijoiden kynnystä osallistua toimintaan. (Hytönen 2002, 181.) Muuttamalla vankilassa SPR mahdollisti vangeille erilaisiin talkoisiin osallistumisen vankilan ulkopuolella 1980-luvun lopussa. (Hytönen 2002, 182.)

2.4 Vankilavierailijatoiminta SPR:n organisaatiossa

Suomen Punainen Risti – Finlands Röda Kors on julkisoikeudellinen yhdistys, jossa on noin 85 000 jäsentä. Jäsenet muodostavat osaston ja Suomessa näitä osastoja on noin 500. Suomi on jaettu 12 osastoa tukeviin piireihin. Valtakunnallista toimintaa koordinoidaan keskustoimistosta. Joka kolmas vuosi kokoontua yleiskokous, joka toimii korkeimpana päätöksentekijänä. Punaisen Ristin Komitea sekä Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainväliset liitot sekä Geneven sopimukseen liittyneet valtiot muodostavat kansainvälisen organisaation. (SPR n.d.)

SPR:n vankilavierailijatoimintaa toteutetaan vuonna 2000 SPR:n neuvottelukunnan hyväksymän Suomen Punaisen Ristin vankilatoiminnan yleisohjeen mukaisesti. Neuvottelukuntaan nimetään SPR:n keskushallituksesta ja oikeusministeriön vankeinhoito-osastosta kolme edustajaa kummastakin. Neuvottelukunnan puheenjohtajana toimii SPR:n pääsihteeri ja varapuheenjohtajana Rikosseuraamuslaitoksen pääjohtaja. Neuvottelukunnan tehtäväksi on määritelty SPR:n vankilatoiminnan suunnittelu ja kehittäminen. Tämän lisäksi neuvottelukunnan tulee seurata toiminnan toteutumista.

Neuvottelukunnan tulee myös kehittää SPR:n osastojen ja vankiloiden yhteistyötä huolehtien SPR:n osastojen, vankilavierailijoiden sekä vankiloiden henkilökunnan valtakunnallisesta koulutuksesta. Neuvottelukunnan tehtävänä on myös valtakunnallisen tiedottamisen lisäksi seurata alan kansainvälistä kehitystä osallistuen kansainväliseen yhteistyöhön. Neuvottelukunta päättää myös vankeinhoitolaitoksen pääjohtajan vuosina 1970-1997 olleen K.J. Långin rahaston avustuksista. (Suomen Punaisen Ristin vankilatoiminnan yleisohjeet 2013.)

SPR:n vankilatoiminnan yleisohjeissa on määritelty tehtävät neuvottelukunnan lisäksi SPR:n keskustoimistolle, vankilatoiminnassa mukana olleille SPR:n piireille sekä osastoille. SPR:n vankilatoimikunta tulee vankilatoiminnan yleisohjeiden mukaan olla vankiloissa, missä SPR:n vankilatoimintaa järjestetään tai rangaistuslaitoksilla voi olla yhteinen vankilatoimikunta. (Suomen Punaisen Ristin vankilatoiminnan yleisohjeet 2013.)

SPR:n vankilavierailijatoiminta voi olla SPR:n vankilatoiminnan yleisohjeiden mukaan henkilökohtaisia vierailuja, ryhmätoimintaa, teematapahtumia ja vankilasta käsin tapahtuvaa palvelutoimintaa. Yleisohjeissa on määriteltä vieraillijan, vangin ja vankilan henkilökunnan tehtäviä, oikeuksia ja vaatimuksia. Vankilavierailijatoiminta perustuu vankilavierailijoiden ja vankilan henkilökunnan molemminpuoliseen arvostamiseen. Vangin osallistuminen toimintaan on aina vapaaehtoista. Vankilavierailijat tapaavat vangin tai vangit ilman valvontaa, ellei erityisestä syystä sovita toisin. Vankilavierailija sitoutuu täydelliseen vaitiolovelvollisuuteen vangilta kuulemistasi asioista. Vankilavierailija sitoutuu myös, ettei hän välitä viestejä tai mitään esineitä vangille tai vangilta. (Suomen Punaisen Ristin vankilatoiminnan yleisohjeet 2013.)

2.5 Vankilavierailijatoiminnan tavoitteet ja koulutus

Vankilavierailijatoiminnan tavoitteena on alusta asti ollut mahdollistaa vangille ihmissuhde vankilan ulkopuoliseen henkilöön. Vapaaehtoisen vankilavierailijan kanssa keskustellessaan vanki voi harjoitella ja ylläpitää sosiaalisia vuorovaikutustaitoja ystävätoimintaan ja vankilavierailijatoimintaan perehtyneen vapaaehtoisen kanssa. SPR:n vankilavierailijatoiminnan yhteiskunnallisena tavoitteena on inhimillisyyden edistäminen sekä ymmärryksen lisääminen rikoksesta tuomittuja kohtaan. (Suomen Punaisen Ristin vankilatoiminnan yleisohjeet 2013.)

SPR:n vankilavierailijatoiminta on yksi Punaisen Ristin ystävätoiminnan osa-alue. Tavoitteena on, että vapaaehtoinen käy ensin ystäväkurssin ja vasta sen suoritettuaan jatkaa vankilavierailijakoulutukseen. SPR:n vankilatoiminta järjestää tarpeen mukaan vankilavierailijatoiminnan peruskoulutusta. Vankilavierailijalta vaaditaan edelleen vähintään 25 vuoden ikää sekä soveltuvuutta tehtävään. Soveltuvuutta tarkastellaan SPR:n kouluttajan haastattelussa. Koulutus sisältää tiedot SPR:n vapaaehtoistoiminnasta, vankeista ja vankiloista, vuorovaikutustaidoista ja vankilavierailijatoiminnan käytännöistä.

Vankilavierailijoilla on seuraavat viisi kultaista sääntöä perustana jokaisen vankilavierailijan toiminnalle. Vankilavierailijan tulee toimia Punaisen Ristin periaatteiden mukaisesti. Vapaaehtoistyöstä ei saa palkkaa ja vaitiolovelvollisuus vangilta kuulemistasi asioista on ehdoton. Vankilavierailijan tulee toimia yhteistyössä vankilan henkilökunnan kanssa huomioiden SPR:n ja vankilan vankilavierailutoiminnan säännöt. Sääntönä on myös se, että vankilavierailijan yhteydenpito vankiin päättyy vangin vapautuessa. (SPR ystävätoiminta n.d.)

Vankilan johtaja antaa hyväksymälleen vankilavierailijalle kirjallisen luvan käydä kyseessä olevassa vankilassa vankilavierailijana. Peruskoulutuksen lisäksi SPR:n vankilatoiminnan puitteissa järjestetään vuosittain täydennyskoulutusta. SPR:n vankilavierailijapäiviin voivat osallistua myös rikosseuraamusalan työntekijöitä. SPR:n vankilatoiminta tarjoaa vapaaehtoisilleen tarvittaessa myös työnohjausta. (Suomen Punaisen Ristin vankilatoiminnan yleisohjeet 2013.)

2.6 Vankilavierailijatoiminta vuonna 2014

Vuoden 2014 vankilavierailijatoiminnan tiedot on kerätty SPR:n vankilavierailijatoiminnan tilastoista vuodelta 2014 (liite 1). Vankilavierailijakursseja järjestettiin syksyllä 2014 Vaasan vankilassa ja Laukaan vankilassa. Vaasassa kurssille osallistui 13 ja Laukaalla 11 vapaaehtoista. Vuonna 2014 vankilavierailijoita oli 53 ja vankilavierailijatoimintaa järjestettiin kahdeksassa eri vankilassa. Vankilavierailijat toteuttivat yksilö- ja ryhmätapaamisia vankien kanssa. Ryhmätapaamisilla oli vaihtuva teema tai ne olivat vapaata keskustelua, pelaamista tai muuta arkista kanssakäymistä vankilavierailijan tai vankilavierailijoiden ja vangin tai vankien kesken. (Liite 1.)

Tilastot on muodostettu siten, että vuoden aikana toteutuneet tapaamiskerrat lasketaan yhteen ja toimintaan osallistuneet vangit lasketaan yhteen. Tilastoista ei käy esille, onko sama vanki osallistunut useamman kerran toimintaan vai onko joka tapaamiskerralla tavattu eri vanki. Toiminnan kannalta tieto osallistujien määrästä on riittävä, koska jokainen vankilavierailijatoiminnan tavoittama vanki on merkittävä, oli hän sitten ”vanha tuttu” tai uusi tuttavuus.

2.6.1 Helsingin vankila

Eniten vankilavierailijoita toimi Helsingin vankilassa, missä heitä oli 18. Helsingin vankilassa kokoontui kolme erilaista vapaaehtoisten ohjaamaa ryhmää. Isä-lapsiryhmä kokoontui 11 kertaa, päiväryhmä 12 kertaa ja kaikkea elämästä-ryhmä kokoontui neljä kertaa. Näillä kolmella ryhmällä SPR:n vankilavierailijat kohtasivat vangin yhteensä 109 kertaa. Isä-lapsiryhmään osallistui 33 vankia, päiväryhmään 68 vankia ja kaikkea elämästä-ryhmään osallistui kahdeksan vankia. Tämän ryhmän toiminnasta ei saatu kuvausta opinnäytetyötä varten pyynnöstä huolimatta. Helsingin vankilassa järjestettiin palvelumessut syyskuussa 2014, missä eri toimijat esittelivät toimintaansa vangeille. Neljä vankilavierailijaa oli siellä kertomassa SPR:n vankilavierailijatoiminnasta.

Isä-lapsiryhmän toiminta aloitettiin 2000-luvun taitteessa Helsingin vankilassa. Edelleen SPR:n isä-lapsiryhmä eli ”isukkir ryhmä” toimii vain Helsingin vankilassa. Toiminnan tavoitteena on isä-lapsisuhteen tukeminen ja vahvistaminen ja sitä kautta vanki-isän ja lapsen hyvinvoinnin lisääminen. Isä-lapsiryhmä pyritään järjestämään mahdollisimman tavalliseksi arki-ilaksi, missä lapsi voi olla isän sylissä, tehdä yhdessä iltapalaa, leikitään ja askarrellaan. Ryhmään osallistuvien lasten ikä on vaihdellut 3-13 vuoden välillä. Joka toisella kerralla, kun lapset eivät ole mukana, käsitellään perheeseen liittyviä teemoja, kuten vanhemmuutta ja isyyttä. Kipeidenkään asioiden käsittelyä ei vältellä. (SPR vankilavierailijan luento 2015.)

Isä-lapsiryhmä on tarkoitettu vangille, jolla on vielä pitkä jäljellä oleva rangaistusaika eikä hänelle myönnetä poistumislupia eli vanki ei käy vielä lomilla. Vangin käytöksen on oltava ryhmään soveltuvaa eikä hänellä saa olla kurinpitorikkeitä. Vanki-isän on sitouduttava myös päihteettömyyteen. ”Isukkiryhmän” toimintaan osallistuminen edellyttää vanki-isältä osallistumista jokaiseen ryhmän tapaamiseen eli vangin on osallistuttava myös ilman lapsia kokoontuviin ryhmiin. (SPR vankilavierailijan luento 2015.)

Päiväryhmä kokoontuu vankien kuntoutusosastolla. Kuntoutusosastolla vankien on osallistuttava järjestettyyn toimintaan ja tämä mahdollistaa tapaamisten jatkuvuuden ja helpottanee myös luottamuksen syntymistä ryhmässä. Päiväryhmä on keskusteluryhmä ja keskustelun virittäjinä on käytetty esim. kuvia, kirjallisuutta, piirtämistä ja musiikkia. Vankilavierailijat ovat eläkeläisiä, mikä mahdollistaa ryhmän kokoontumisen päivääikaan. (SPR:n vankilavierailijan haastattelu 24.9.2015.)

2.6.2 Hämeenlinnan vankila ja Vanajan vankila

Hämeenlinnan vankilassa vankilavierailijoita oli kaksi ja he toteuttivat 18 ryhmätapaamista tavoittaen 130 kertaa vangin. Vanajan vankilan perheosastolla kävi yksi vankilavierailija tapaamassa säännöllisesti kerran viikossa naisvankeja ja heidän vankilassa mukana olevia lapsiaan. Lastensuojelu voi sijoittaa alle kolme vuotiaan lapsen vanhempansa kanssa vankilaan, mikäli katsoo lapsen edun sitä vaativan (Lastensuojelulaki 3:13a§). Tavattujen vankien ja lasten määrää ei tilastoissa ollut, koska vankilavierailija tapaa käydessään useita vankeja, toisia pidemmän, toisia lyhyemmän ajan.

Vanajan vankilassa vankilavierailija tukee keskusteluin äidin jaksamista. Lapselle vankilavierailija on luotettava aikuinen, jonka kanssa voi leikkiä ja ulkoilla. Vankilavierailija voi tarvittaessa hoitaa lasta ja näin mahdollistaa vankiäidin osallistumisen toimintaan, mihin lasta ei voi ottaa mukaan. Näitä ovat esimerkiksi autokoulu, opiskeluasioiden hoitaminen tai vain hetken hengähtäminen yksin. (Kautiainen, sähköpostiviesti 7.8.2015.)

2.6.3 Laukaan, Kylmäkosken, Mikkelin, Turun ja Vaasan vankilat

Laukaan vankilassa vankilavierailijoita oli seitsemän. Tiedot tavattujen vankien määrästä puuttuvat. Kylmäkosken vankilassa toimi kuusi vankilavierailijaa, jotka järjestivät 16 ryhmätapaamista kyseessä olevana aikana tavoittaen 105 vankia. Mikkelin vankilassa kävi kolme vankilavierailijaa järjestäen 23 ryhmätapaamista yhteensä 21 vangille. Ilmeisesti tapaamisiin ei ole aina ollut vankeja tulossa, koska tapaamisia on enemmän kuin toimintaan osallistuneita vankeja.

Vaasan vankilassa vankilavierailijoita oli 15. Vapaaehtoisten ohjaamia ryhmiä oli kuusi ja tapaamiskertoja vankien kanssa oli yhteensä 66. Näissä ryhmissä tavoitettiin vuoden 2014 aikana vanki 588 kertaa. Tämän lisäksi vapaaehtoiset tapasivat kahta vankia yksilötapaamisissa.

Turussa Saramäen vankilassa oli yksi vankilavierailija. Tarkempia tietoja hänen käynneistään ei ole. Vankilavierailijatoimintaa ei ollut vuoden 2014 aikana Vantaan, Jokelan, Juuan, Keravan, Kestilän, Kuopion, Käyrän, Naarajärven, Pelson, Satakunnan, Sukevan, Sulkavan, Suomenlinnan, Vilppulan, Riihimäen, Oulun, Pyhäselän ja Ylitornion vankiloissa.

Vankilavierailijatoiminnan lisäksi SPR toteutti vuonna 2014 Vaasan vankilassa omaelämäkerrallisen sarjakuvatyöpajan SPR:n palkkaaman kouluttajan toimesta. Vaasan vankilassa toteutettiin myös SPR:n kustantamana teemakurssi vangeille. Teemakurssille osallistui vankien lisäksi vankilavierailijoita. Kurssilla tutustuttiin SPR:n toimintaan, harjoiteltiin ensiaputoimia, käsiteltiin elämänhallintaa ja henkisen tuen merkitystä ja osa-alueita. (SPR n.d.) Tällainen toiminta kuuluu SPR:n vankilatoimintaan, mutta niiden toteutus on SPR:n tai muun tahon kustantamaa palkallista toimintaa, eikä vapaaehtoistoimintaa. Opinnäytetyössäni käsittelen vain vapaaehtoisuuteen perustuvaa palkatonta vankilavierailijatoimintaa vapaaehtoisen näkökulmasta.

3 VAPAAEHTOISTYÖ

Vapaaehtoistyön toimintakenttä on laaja. Monet urheilu- ja liikuntaseurat toimivat täysin vapaaehtoisten voimin. Samoin taloyhtiöiden toiminta, tukihenkilöt eri kohderyhmille ja monet muut toiminnat ovat vapaaehtoistyöntekijöiden toimintaympäristöinä ja kohteina. Vapaaehtoistoiminnalta odotetaan myös apua perinteisesti julkisen sektorin vastaamiin toimintoihin. Yhteiskunnan muutokset aiheuttavat muutostarpeita myös vapaaehtoistoiminnassa. Vapaaehtoistoiminta onkin usein paljon notkeampi toimintansa muutoksissa verraten julkisen sektorin raskaisiin ratkaisiin.

Opinnäytetyössä tuodaan esiin vapaaehtoistoiminnan erilaisia määritelmiä. Vapaaehtoistyötä määrittelevät hieman eri tavoin Euroopan Parlamentti, Yeung, Nylund ja Harju tutkimuksissaan. Yeung on kehittänyt vapaaehtoistyön timanttimallin, millä voidaan selittää vapaaehtoistoimintaan osallistujien motivaatiotekijöitä (Yeung 2005, 105-109). Vapaaehtoistoiminnan kehittämisen kannalta on tärkeää ymmärtää, mikä motivoi vapaaehtoista aloittamaan toiminnan ja sitoutumaan siihen.

3.1 Vapaaehtoistyön merkitys

Julkisen talouden heikkeneminen on nostanut vapaaehtoistyön lehtien otsikoihin ja kansalaisten puheisiin parin viimeisen vuosikymmenen aikana. Vapaaehtoistyöllä nähdään olevan yhteiskunnallinen merkitys taloudelliselta kannalta sekä toisaalta kansalaisjärjestöjen merkitys aktiivisena toimijana ja mielipiteiden esille tuojana on lisääntynyt. Vapaaehtoistyötä voidaan tarkastella usealta kannalta, kuten yhteiskunnan, järjestön tai vapaaehtoistyön kohteen kannalta. Vapaaehtoistyön merkitystä yhteiskunnallisesti tutkittaessa esille nousee vapaaehtoistyön merkitys niillä aloilla, joita on perinteisesti hoidettu yhteiskunnan toimesta. (Sorri 2005, 126.) Esimerkkinä tästä voisi mainita ystävöitymisen, jossa ystävä vie vanhuksia ulkoilemaan tai mielenterveyskuntoutujien tukihenkilönä toimimisen.

Monet järjestöt toimivat täysin vapaaehtoistyöntekijöiden varassa. Vapaaehtoistyön kohde voi olla yksittäiset ihmiset, ryhmät tai toiminta itsessään. Vapaaehtoistoiminnan kohteen tarkastelu on luontevaa, koska toiminta perustuu esimerkiksi urheiluseuran toiminnan järjestämiseen tai vanhuksen ulkoiluttamiseen. Vapaaehtoistoiminnan toteuttamisen ja kehittämisen kannalta on tarpeen tutkia myös vapaaehtoistyöntekijän kokemuksia ja näkemyksiä toiminnastaan. (Sorri 2005, 126.) Tässä opinnäytetyössä vankilavierailijatoimintaa käsitellään vapaaehtoistyöntekijöiden näkökulmasta. Opinnäytetyössä koottiin tietoa siitä, missä ja miten SPR:n vankilavierailijatoimintaa toteutetaan. Sen lisäksi tarkastelun kohteena oli se, mikä on saanut vankilavierailijan aloittamaan vapaaehtoistyön vankilassa ja mikä saa hänet jatkamaan toimintaansa. Opinnäytetyössä kartoitettiin myös vapaaehtoisen näkemys vankilavierailijatoimintaa mahdollisesti jarruttavista ja kehittävästä tekijöistä.

Vapaaehtoistyötä teki Suomessa vuonna 2009 Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen (2011) tietojen mukaan edellisen neljän viikon aikana 29 % yli 10 vuotiaista ja viimeisen vuoden aikana lähes 40 %. Kymmenen vuoden seurantajaksolla vapaaehtoistyön tekeminen ei ole juurikaan muuttunut. Ainoastaan lasten ja nuorten osallistuminen vapaaehtoistyöhön on vähentynyt. Lukemattomat urheilu- ja liikuntaseurat toimivat vapaaehtoistyön pohjalta ja tilastojen mukaan vapaaehtoistyötä tehdäänkin eniten urheilun ja liikunnan parissa. Tanska, Suomi ja Ruotsi johtavat Euroopan maiden vapaaehtoistyöhön osallistuvien määrässä: yli 18 vuotiaista 45 % osallistuu vapaaehtoistyöhön. Vapaaehtoistyöhön osallistuu Euroopassa keskimäärin noin 20 % väestöstä. (Eurofound 2011, 1.)

3.2 Vapaaehtoistyön määrittelyä

Vapaaehtoistyö perustuu nimensä mukaan vapaaehtoisuuteen itse valitun toimintansa kohde, määrä ja tapa. Vapaaehtoistyö on usein rajattu palkattomuuteen ja vapaaehtoisuuteen eli vapaaehtoistoiminta on palkatonta ja palkattamatonta toimintaa toisen ihmisen tai yhteisön eduksi (Pessi ja Orava-saari 2010, 9). Yeung ja Nylund lisäävät vapaaehtoistoiminnan määrittelyyn lisäksi toiminnan organisoinnin jonkin tahon avustuksella (Yeung & Nylund 2005, 15). Vapaaehtoistyöhön voi osallistua omilla taidoilla ilman alan ammatillista koulutusta. Toisaalta monet järjestöt perehdyttävät ja kouluttavat vapaaehtoisia. (SPR 2005, 8.) Vapaaehtoistyöntekijä voi oppia toiminnassa tarvittavat taidot myös toisilta vapaaehtoisilta vähitellen osallistumalla toimintaan.

Euroopan Parlamentin mietinnössä ”vapaaehtoistyön roolista taloudellisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden edistämiseksi” on käsitelty vapaaehtoistyötä ja tunnustettu sen monitahoinen positiivinen merkitys. Mietinnön päätöslauselmassa vapaaehtoistyö määritellään toiminnaksi, mistä ei saa taloudellista korvausta ja toiminta tehdään omasta tahdosta. Toiminnan tulee olla kaikille avointa ja se hyödyttää kolmatta osapuolta perhe- ja ystäväpiirin ulkopuolella. (Euroopan Parlamentin päätöslauselma (2007/149).)

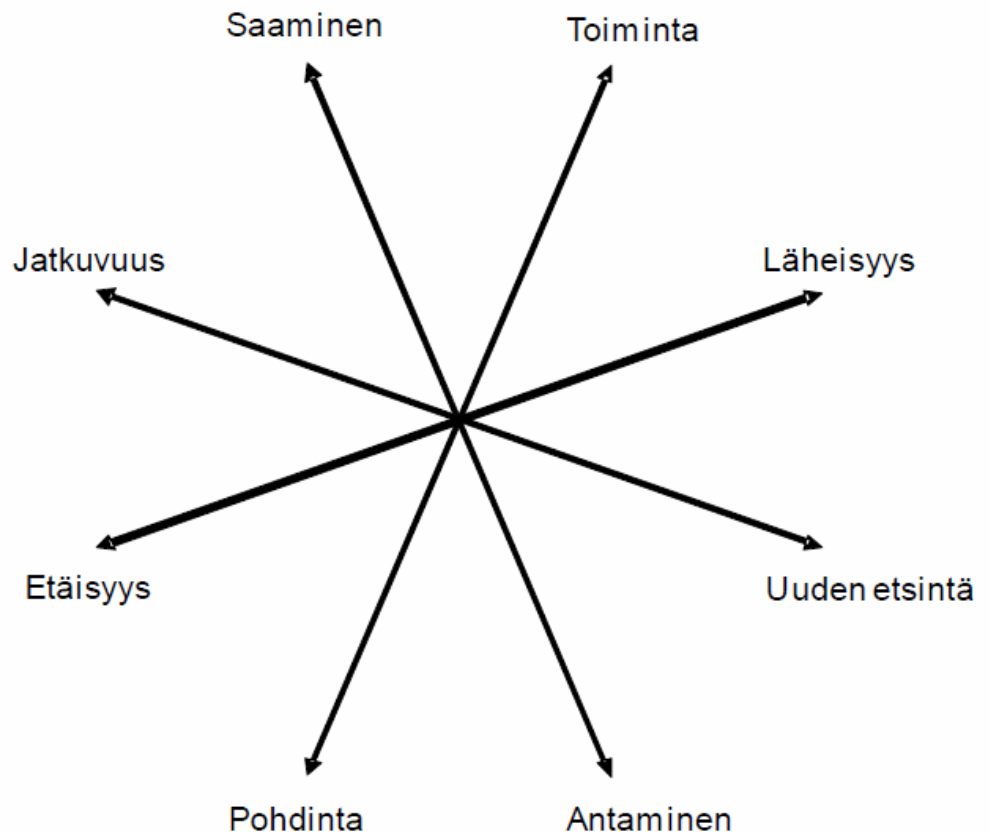
Harju (2005) tuo esille vapaaehtoistyön aktiivisen yhteiskunnan jäsenen toimintana eli kansalaistoimintana. Aktiivinen kansalaisuus toteutuu vain, kun ihmisen identiteetti mahdollistaa hänelle viitekehyksen, jolla hän pystyy hahmottamaan oman paikkansa yhteiskunnassa ja yhteisössä. Yhteisön jäsenellä on oltava selkeä arvomaailma, joka ohjaa hänen toimintaansa aktiivisesti kohti yhteisiä hyviä päämääriä. Sosiaalisena olentona ihminen haluaa myös osallistua yhteisönsä toimintaan. Osallistuminen on edellytys aktiiviselle kansalaisuudelle ja se mahdollistaa yksilön vaikuttamisen. Osallistuminen antaa yksilölle kokemuksen kuulumisesta ja mukanaolosta yhteisöön ja yhteiskuntaan. Vapaaehtoistyöhön osallistuminen on merkittävä tapa saada osallistumisen ja osallisuuden kokemista. Kolmas osa-alue Harjun määritelmässä aktiivisesta kansalaisuudesta on kohtaaminen. Ihmisellä on tarve kokea toisen ihmisen läheisyyttä ja vaihtaa mielipiteitä. Aktiivisen kansalaisen on kyettävä myös välittämään toisista ihmisistä. Yksilön tulee osata huolehtia omasta itsestään, ennen kuin hän voi toimia aktiivisesti ja empaattisesti toisia kohtaan. (Harju 2005, 68-70.) Vapaaehtoistyöntekijän toiminta toisen ihmisen hyväksi korvauksetta täyttää selvästi Harjun aktiivisen kansalaisuuden osa-alueet. Vapaaehtoistyöntekijä toimii (osallistuminen) omana itsenään (identiteetti) tavaten muita ihmisiä (kohtaaminen) tukemalla ja auttamalla heitä (välittäminen).

Vapaaehtoistyö tapahtuu aina kontekstissa ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Toimintaan vaikuttaa yhteiskunnalliset tarpeet, joita vapaaehtoistyöllä usein pyritään parantamaan. Erilaisiin vapaaehtoistoiminnan muotoihin ja kohteisiin ohjaa myös omat kiinnostuksen kohteet. Historian saatossa vapaaehtoistyö on muuttunut ja muuttuu yhteiskunnan kehittymisen ja haasteiden myötä. Vapaaehtoistoimintaan vaikuttaa ulkoisten tekijöiden lisäksi vapaaehtoistoimijan omat arvovalinnat ja sitoutuneisuus toimintaan. Tässä vapaaehtoistoiminta kykenee palkkatyötä notkeammin sopeutumaan niin itse toimintaan ja sen kehittymiseen kuin vapaaehtoistyöntekijän elämäntilanteisiin. (Harju 2003, 43-49.)

3.3 Miksi vapaaehtoistyötä tehdään ?

Yeung teki vuonna 2002 laajan tutkimuksen vapaaehtoistyöntekijöiden motiiveista toiminnalleen. Yeung määritteli motivaation syyksi toimia. Motivaatiota voidaan tarkastella myös tahtomisen ja toiminnan suhteella kokeamiseen ja tuntemiseen. Toiminnan sosiaalinen merkitys on myös merkittävä motivaatioon vaikuttava seikka. Tutkimuksessa nousi suurimmaksi syyksi vapaaehtoistyölle halu auttaa muita (41 %). Ylimääräinen vapaa-aika esimerkiksi elämänmuutoksen vuoksi, tuli myös esiin. Kaverin pyyntö lähteä mukaan vapaaehtoistyöhön oli järjestyksessä seuraavana syynä. Sosiaalisuus eli uusien ystävien tapaaminen ja toive saada uusia elämäkokemuksia motivoi myös vapaaehtoisia. Samoin halu oppia uutta tuli esille tutkimuksessa. (Yeung 2014.) Harju tuo esille omassa tutkimuksessaan näiden lisäksi yleisen kiinnostuksen vapaaehtoisuustoiminnan kohteeseen, mikä synnyttää motivaatiota aktiiviseen toimintaan. Osa vapaaehtoistyöntekijöistä osallistuu vapaaehtoistoimintaan saadakseen vastapainoa koti- tai työelämälleen ja osa kokee vapaaehtoistyönsä kansalaisvelvollisuudekseen. (Harju 2003, 40-41.)

Yeung on kehittänyt fenomenologisella lähestymistavalla timanttimallin kuvaamaan yksittäisten vapaaehtoistoimijoiden motivaatiota (kuvio 1). Hän haastatteli Suomen evankelisluterilaisen kirkon ja sen yhdistysten vapaaehtoistyöntekijää (14 miestä ja 4 naista) pyrkien tavoittamaan heidän yksilölliset kokemukset toiminnastaan. Teemahaastattelu oli laaja-alainen ja Yeung löysi aineistosta 767 motivaation merkitysyksikköä, joista hän rakensi kahdeksankulmaisen timanttimallin. (Yeung 2005, 105-109.)

Kuvio 1. Vapaaehtoistoiminnan timanttimalli Yeungin mukaan

Timanttimalli rakentuu kahdeksasta motivaatioelementistä, joihin voidaan jakaa erilaisia yksittäisen vapaaehtoistyöntekijän kertomia syitä toimintaan osallistumisesta. Nämä kahdeksan motivaatioelementtiä ovat vastakkaisia merkityspareja, mikä antaa mahdollisuuden tutkia saatuja vastauksia itseä kohti ja itsestä poispäin -jaolla eli motivaatioelementtien vuorovaikutusta. Motivaatioelementtiparit ovat: saaminen ja antaminen, jatkuvuus ja uuden etsiminen, etäisyys-läheisyys, pohdinta-toiminta. (Yeung 2005, 105-109.)

Timanttimallassa itseä kohti – itsestä pois päin -ulottuvuus tulee esille siten, että oikealle osoittavat toiminta, läheisyys, uuden etsintä ja antaminen kuvaavat itsestä pois päin eli ulospäin suuntautuneisuutta eli kohti sosiaalisuutta, toisille antamista ja uusia sisältöjä hakevaa vapaaehtoistoimintaa. Vasemmalle osoittavat saaminen, jatkuvuus, etäisyys ja pohdinta kertovat itseä kohti eli sisäänpäin suuntautuneisuudesta, kuten pohdiskelusta, etäisyydestä, toisista itselle saamisesta, jotka tässä tapauksessa motivoivat vapaaehtoistyöntekijää. (Yeung 2005, 107-108.)

Saaminen-antaminen

”Enemmän saan kuin annan” on sanonta siitä, että esimerkiksi antaessaan aikaa toiselle, saa myös itselleen hyvää mieltä. Vapaaehtoistyössä antaminen on ajan ja avun antamista. Saaminen voi vapaaehtoiselle olla itsensä toteuttamista, kokemuksen tai tekemisen saamista esimerkiksi lisääntyneeseen vapaa-aikaan. Saada toteuttaa omaa ideologiaansa tai mahdollisuuden kasvaa henkisesti kuuluvat myös saamisen motivaatioelementtiin. Saaminen ja antaminen ovat selkeästi vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, eivätkä ne sulje toisiaan pois. (Yeung 2005, 107-112.)

Jatkuvuus-uuden etsintä

Jatkuvuutta kuvaa esimerkiksi aiemmat positiiviset kokemukset vapaaehtoistyöstä tai vapaaehtoistyön kohde on tuttu jo entuudestaan. Eläkkeelle siirtyessään voi vapaaehtoistyö valikoitua työn jatkeeksi. Vapaaehtoistyön merkitys jaksamisen ja oman hyvinvoinnin ylläpitäjänä turvaa jatkuvuuden toivetta. Vapaaehtoistyön tarjotessa uutta opittavaa tai laajennusta omaan elämänpiiriin kuvaa timanttimallin uuden etsintä -motivaatioelementtiä. (Yeung 2005, 112-113.)

Etäisyys-läheisyys

Etäisyys tuntuu vieraalta vapaaehtoistyötä ajatellessa, mutta Yeungin tutkimuksessa nousi yllättäen esille joidenkin vapaaehtoisten painottavan toiminnan joustavuutta eli, että saavat itse rajoittaa omaa toimintaansa. Samoin vapaaehtoistoiminnan epäbyrokraattinen ilmapiiri koettiin tärkeäksi. Vapaaehtoistyö oli mahdollista, vaikka vapaaehtoistoimija halusikin säilyttää etäisyyden muihin ihmisiin. Etäisyyden tarve tuli ilmi muun muassa haluna olla kantamatta vastuuta toiminnasta tai halusta olla sitoutumatta ”sataprosenttisesti” toimintaan. Läheisyyden tarve täyttyy vapaaehtoistyöntekijän tunteesta kuulua ryhmään ja tavata uusia ihmisiä. Vapaaehtoistoiminta suo mahdollisuuden olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Tämän motivaatioelementtiparin ei todettu olevan vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. (Yeung 2005, 113-115.)

Pohdinta-toiminta

Pohdintateemoina vapaaehtoistyössä nousivat arvot, henkinen kasvu, roolimallit ja henkilökohtaisten asioiden, jopa kriisien, läpikäyminen. Vapaaehtoistoiminta viehättää toiminnallisuudellaan, mahdollisuudella täyttää vapaa-aikaa ja toteuttaa toiminnassa omia arvojaan. Yeungin tutkimuksessa nousi esille evankelioiminen ja mahdollisuus toimia hengellisenä välikappaleena. (Yeung 2005, 116-117.)

Itseä kohti ja itsestä pois päin -ulottavuudet eivät ole toinen toistaan parempia. Ne eivät myöskään kuvaa vapaaehtoistyöntekijän itsekeskeisyyttä tai uhrautuvuutta. Timanttimali kuvaa tutkimuksen hetkisen tilanteen ja on muistettava, että motivaatio on jatkuvasti muuttuva. Timanttimalin anti on hyödynnettävissä käytännön toiminnassa vapaaehtoisten kanssa keskustellessa tai heidän tukemisessa, ohjaamisessa ja vapaaehtoistoiminnan kehittämisessä. (Yeung 2005, 122.)

3.4 Vapaaehtoistyön haasteet

Yhteiskunnan jatkuvan ja nopean muuttumisen vuoksi, vapaaehtoisjärjestöjen tulisi tarkastella ja kehittää toimintaansa. Toisaalta julkisen sektorin rakenteiden muuttuessa ja valtion taloudellisen tilanteen heiketessä toiveena on kolmannen sektorin vapaaehtoistoiminnan vastaantulo vahvana toimijana, kuten se on vuosien saatossa usein toiminutkin. Vapaaehtoistoiminnan haasteita löytyy niin toimintaympäristöstä, kulttuurin ja arvojen muutoksista kuin vapaaehtoistoiminnan omista haasteista. (Harju 2003, 139-140.)

Kolmas sektori on aina pystynyt vastaamaan nopeammin yhteiskunnan muutoksiin kuin hitaammin muuttuva julkinen sektori. Uudistuminen vaatii kuitenkin toiminnan jatkuvaa arviointia ja kehittämistä. Verkostoituminen vapaaehtoistoiminnassa mahdollistaa rajallisten voimavarojen tehokkaan käytön. Tietotekniikan hyödyntäminen niin yhteistyössä, tiedottamisessa kuin vapaaehtoisten rekrytoinnissakin vapauttaa resursseja varsinaiseen toimintaan. Toisaalta on muistettava, ettei tietotekniikka koskaan korvaa henkilökohtaista tapaamista ja kohtaamista. (Harju 2007, 19-21.)

Väestön ikääntyminen on haaste vapaaehtoistoiminnalle. Toisaalta virkeissä ikääntyvissä ihmisissä on potentiaalia osallistua vapaaehtoistoimintaan ja toisaalta ikääntyvät tarvitsevat vapaaehtoisten apua. (Harju 2003, 143-146.) Järjestöjen on myös kilpailtava vapaaehtoistyöntekijöistä ihmisten jakaessa aikaansa monien eri mahdollisuuksien välillä. Toiset haluavat osallistua kevyeseen ja vaatimattomaan toimintaan, kun taas toiset ovat hyvin laatu tietoisia ja haluavat osallistua hyvin suunniteltuun, johdettuun ja toteutettuun toimintaan. Vapaaehtoisille tarjottava koulutus on yksi merkittävä tapa sitouttaa vapaaehtoinen toimintaan. (Harju 2007, 18.)

4 RIKOSSEURAAMUSTEN TÄYTÄNTÖÖNPANO JA VANGIT

SPR ja Rikosseuraamuslaitos suunnittelevat, kehittävät ja toteuttavat vankilavierailijatoimintaa yhteistyössä. Rikosseuraamuslaitos ohjaa vankiloiden toimintaa myös SPR:n vankilavierailijatoiminnan osalta. Opinnäytetyössä tuodaan esille tutkittua tietoa vangeista, millä pyritään selittämään vankilavierailijoiden vapaaehtoistyön kohdetta. Tietenkin vangit ovat yksilöitä ja tapaamiset aikaan, paikkaan ja tilanteisiin sidonnaisia, mutta tuomioiden jakautuminen eri rikosten kesken sekä vankien terveydentila kuvaavat, miten ongelmat usein kasaantuvat rikoksiin syyllystyneillä.

Opinnäytetyössä tuodaan esille vankilavierailijatoiminta kuntoutuksen näkökulmasta. Kaikki meistä tarvitsevat elämänsä varrella tukea ja kuuntelijaa. Vankilavierailija on valmis kohtaamaan vangin tietämättä hänen taustansa. Tapaamisessa tärkeintä on aito kohtaaminen. Vankilavierailijatoimintaa kuntoutuksen näkökulmasta pelataan toiminnan tavoitteiden kautta.

4.1 Rikosseuraamuslaitos

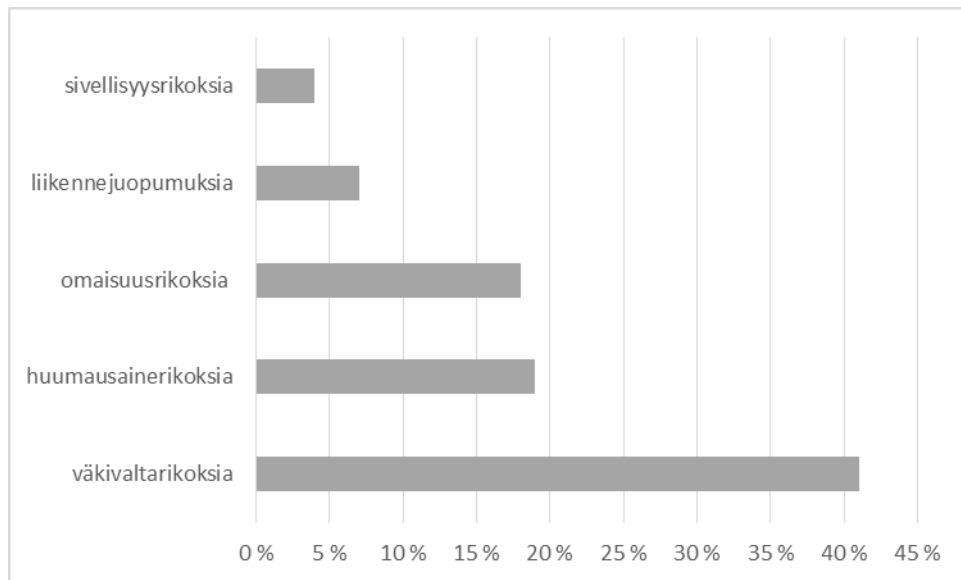
Oikeusministeriön alaisuudessa toimiva Rikosseuraamuslaitos huolehtii vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta (Rikosseuraamuslaitos 2013a). Rikosseuraamuslaitos on jaettu kolmeen alueeseen, joita ovat Etelä-Suomen, Länsi-Suomen sekä Itä-Pohjois-Suomen alueet. Yhteensä vankiloita on Suomessa 26, joista 15 on suljettua vankilaa ja 11 avovankilaa. (Rikosseuraamuslaitos 2013b.) Ehdottoman vankeusrangaistusten täytäntöönpano toteutetaan vankiloissa (Rikosseuraamuslaitos 2013c). Yhdyskuntaseuraamustoimistot huolehtivat yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta. Näitä ovat muun muassa nuorten ehdonalaiset rangaistukset sekä vankilasta ehdonlaiseen vapautuneet. Yhdyskuntaseuraamustoimistoissa tehdään myös valvonnan ohella kuntouttavaa työtä. (Rikosseuraamuslaitos 2015d.) SPR:n ja rikosseuraamuslaitoksen yhteistyö kohdentuu vankeusrangaistustaan suorittaviin vankeihin (Suomen Punaisen Ristin vankilatoiminnan yleisohjeet 2013), joten tässä tutkimuksessa käsitellään suljetuissa vankiloissa sekä avovankiloissa toteutettua vankilavierailijatoimintaa.

Rikosseuraamuslaitoksen toiminta perustuu lakiin ja asetukseen Rikosseuraamuslaitoksesta. Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan tavoitteena on rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpano. Vankiloissa tämä tarkoittaa vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa lainmukaisesti. Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan lähtökohtaisina arvoina ovat ihmisarvon kunnioittaminen, oikeudenmukaisuus sekä usko ihmisen mahdollisuudesta muuttua ja kasvaa. Turvallisuus on rikosseuraamuslaitokselle, kuten koko Suomelle, tärkeä arvo. Vankiloissa turvallisuus tarkoittaa niin vangin mahdollisuutta suorittaa vankeusrangaistuksensa turvallisesti kuin yhteiskunnan turvallisuuden edistämistä eristämällä vanki tuomionsa ajaksi yhteiskunnasta ja pyrkimystä vangin kuntouttamiseen uusintarikollisuuden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. (Rikosseuraamuslaitos 2013a.)

4.2 Tutkimustietoa vangeista

Vankeja oli vuonna 2014 päivittäin keskimäärin 3 097. Tästä lukumäärästä oli vankeusvankeja 2 425, tutkintavankeja 619 ja sakkovankeja 52. Alle 21-vuotiaita vankeja oli 84 eli 2,7 % koko vankimäärästä. 15-17 vuotiaita oli viisi ja 18-20 vuotiaita 78. (Blomster, Linderborg, Muiluvuori, Tyni 2015, 19). Naisvankeja oli 239 eli 8 % koko vankimäärästä. Ulkomaalaisia vankeja oli 61 eri maasta yhteensä 483 eli 16 % kaikista vangeista. Heistä 46 % oli tuomittu huumausainerikoksesta. (Blomster ym. 2015, 8-9). Elinkautisvankeja oli vuoden 2014 alussa 208. Elinkautisrangaistuksen keskipituus oli 14,4 vuotta. (Blomster ym. 2015, 24.)

Vankeusrangaistukseen johtaneista rikoksista noin 41 % oli väkivaltarikoksia (kuvio 2). Näistä henkirikoksia oli 24 % ja pahoinpitelyrikoksia 17 %. Henkirikos on uhrin kuolemaan johtanut rikos, kuten tappo tai murha. Myös kuolemantuottamus, johon tekijä syyllistyy huolimattomuuden vuoksi on henkirikos (Wikipedia 2015). Omaisuusrikoksia oli 18 %. Omaisuusrikoksista varkauksia oli 11 % ja ryöstöjä oli 7 %. Huumausainerikoksista oli tuomittu 19 %, liikennejuopumuksesta 7 % ja siveellisyys-rikoksista 4 %. (Blomster ym. 2015, 7.)

Kuvio 2. Vankeusrangaistusta 2014 suorittavien rikosten jakautuminen

Pitkäaikaishankien määrä on kasvanut ja lyhyttuomioisten eli alle vuoden vankeusrangaistusta suorittavien määrä pienentynyt tällä vuosituhannella. Elinkautishankien määrän lisääntyminen on vaikuttanut tähän kehitykseen. Vangeista 27 % suoritti 1-2 vuoden tuomiotaan vuonna 2014. Toiseksi eniten eli 19 % oli 2-4 vuoden tuomiota suorittavia. Yli neljän vuoden tuomioita, mihin sijoittuu myös elinkautistuumiot, suoritti noin 24 prosenttia vangeista. Alle kolmen kuukauden tuomiota suorittavia oli 9 %. Vankeusrangaistusten pituuksien keskiarvo oli 10,5 kuukautta. Viimeisen kymmenen vuoden aikana alle 25-vuotiaiden hankien osuus on pienentynyt ja yli 50-vuotiaiden hankien osuus kasvanut. Mieshankien keski-ikä on 37 vuotta ja naishankien 39 vuotta. Naisvangeista 47 % on syyllistynyt väkivaltarikokseen. (Blomster ym. 2015, 8.)

Kimmo Hypénin (2004, 54-58) tutkimuksen mukaan vankilakierteeseen joutuneet vangit ovat Suomen aikuisväestön sairain, syrjäytynein ja köyhin yhtenäinen väestönosa. Koulutustaustaltaan keskiasteen tutkinnon vangeista on suorittanut vain muutama prosentti. Suurimmalla osalla vangeista koulutuksena on perus- tai kansakoulu. Useamman kerran vankilatuomiota suorittavista vangeista 80 %:lla ei ollut minkäänlaista työkokemusta tai se oli hyvin rikkonaista. Asunnottomuus on yleistä hankien keskuudessa. Syinä tähän on rikollisen elämäntavan lisäksi usein päihdeongelma. (Hypén 2003, 54-58.) Vuosien 2005 ja 2007 välisenä aikana tutkituilla vangeilla todettiin olevan noin puolella alkoholiriippuvuus ja jonkin muun päihteen

käytöstä aiheutuva diagnoosi todettiin kahdella kolmasosalla. Saman verran eli kahdella kolmasosalla todettiin jokin diagnosoitu persoonallisuushäiriö. (Rikosseuraamusvirasto vankien terveydentila n.d). Ongelmat näin monilla elämänalueilla vaikeuttavat yksilön elämänhallintaa tai tekevät siitä jopa mahdottoman.

4.3 Rikosseuraamuslaitoksen ja SPR:n välinen yhteistyö

SPR ja rikosseuraamuslaitoksen yhteistyö perustuu Suomen Punaisen Ristin yleissopimukseen, joka on hyväksytty vankilatoiminnan neuvottelukunnassa 19.9.2000. Yleisohjeissa on määritelty vankilatoiminnan tarkoitus sekä ohjeet toiminnan käytännöistä. Puheenjohtajana toimii SPR:n pääsihteeri ja varapuheenjohtajana Rikosseuraamuslaitoksen pääjohtaja. SPR:n keskushallitus ja oikeusministeriön vankeinhoito-osasto nimeävät molemmat kolme edustajaa neuvottelukuntaan. Yleissopimuksesta enemmän kohdassa 2.4 Vankilavierailijatoiminta SPR:n organisaatiossa (Suomen Punaisen Ristin vankilatoiminnan yleisohjeet 2013). SPR:n ja Rikosseuraamuslaitoksen yhteistyö on alkanut jo 1970-luvulla. Rikosseuraamuslaitoksen virallisilla www-sivuilla kerrotaan vangin toimintaosiossa SPR:n tarjoamasta vankilavierailijatoiminnasta niin muu sosiaalinen kuntoutus, vapaa-ajan toiminnot kuin vangin tukeminen -kohdissakin. (Rikosseuraamuslaitos täytöntöönpano 2015) (Rikosseuraamuslaitos 2013a).

4.4 Vankilavierailijatoiminta kuntoutuksen näkökulmasta

Vapaaehtoisjärjestöillä, kuten SPR:lläkin, on toimintansa lähtökohtana yksilön kunnioitus ja tavoitteena ihmisen osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen. Tuen ja avun tavoite on voimaannuttaa heikommassa asemassa olevaa. Yhteisöön osallistuminen mahdollistaa osallistujalle aktiivisen roolin ja yksilöllisyyden tunteen vahvistumisen (Hyväri & Nylund 2010, 34). Jo ryhmään tai yksilökeskusteluun osallistuminen voi olla iso askel ihmiselle, jolla ei juuri kontakteja toisiin ihmisiin ole.

Opinnäytetyötä varten haastateltiin muutamaa vankia, jotka ovat osallistuneet SPR:n tarjoamaan vankilavierailijatoimintaan. Haastateltujen vankien pienestä lukumäärästä johtuen opinnäytetyössä ei tuoda esiin vankien lukumäärää tai rangaistuslaitoksia, missä he tuomiotaan suorittavat. Tällä pyritään takaamaan vankien tunnistamattomuus.

Mä muistan alun perin, kun luin siitä, että vähän niinku semmosille, kellä ei käy oikein muita tapaajia. Sitä varten mä oon menny sinne sitte. Hyväähän ne vaan tahtoo niinku. Hyvät tarkoitusperäthän niillä on, että ajatellaan niitä kaikista yksinäsimpiä tai semmosia niinku, että niistäkin tuntuu joskus, että on kavereita tai jotain.

Kai mä kohta kymmenen vuotta olen siä käyny. Mä kävin jo... (toisessa vankilassa)... Vaikka on eri ihmiset (vankila-vierailijat), niin ihan samanlaista se on.

SPR:n vankilavierailijatoiminnan tavoitteena on antaa vangille mahdollisuus solmia luottamuksellinen ihmissuhde vankilan ulkopuoliseen henkilöön vankilassaoloaikana (Suomen Punaisen Ristin vankilatoiminnan yleisohjeet 2013). Vangin tavatessa vankilavierailijan, hän tapaa ihmisen, joka on tullut häntä varten ja tuo tuulahduksen siviilimaailmasta. Vankilan henkilökunta on aina kontrolloivassa ja hierarkisessa asemassa vankiin nähden (Granfelt 2010, 132-135). Tätä painolastia ei vapaaehtoistyöntekijällä vankilassa ole. Vankilavierailija saattaa olla yksi harvoista tai jopa ainut ihminen vangin elämässä, joka ei elä päihde- ja rikosmyönteistä elämää, vaan edustaa yhteiskunnan arvoja ja normeja omana itsenään.

Niin oikeastaan sellaista asiaa, mitä keltäkin tulee suusta, niin siitä puhutaan.

Joo keskustelu ja se...yhteishenki. Mun mielestä se on siinä sellane, että siellä ei mollata ketään ja siellä niinku pystyy jutella asiasta kun asiasta.

Vankilavierailija tukee vangin sosiaalista kehitystä ja vuorovaikutustaitoja tarjoamalla mahdollisuuden keskusteluun kanssaan (Suomen Punaisen Ristin vankilatoiminnan yleisohjeet 2013). Vangilla voi olla ongelmia sosiaalisessa toimintakyvyssä. Sosiaalisesti toimintakykyinen pystyy ottamaan toiset huomioon, on ulospäinsuuntautunut ja hänellä on myös herkkyyttä tilanteiden vaatimuksille ja hän pystyy hallitsemaan sosiaalisia suhteita. (Vilkkumaa, I. 1998, 222.) Keskustellessaan vankilavierailijan kanssa vanki voi harjoitella vuorovaikutustaitojaan ja saada kokemuksen pärjäämisestään sosiaalisessa tilanteessa siviilistä tulleen vierailijan kanssa. Vankilavierailijatoiminnan tavoitteena on ihmissuhde, joka rohkaisee, virkistää ja antaa vangille tilaisuuden tulla kuulluksi ja nähdyksi. Tällaista tukea jokainen ihminen tarvitsee arjisessa elämässään ja varsinkin vaikeuksia kohdattaessa. Toisen kohtaaminen ja tuen saaminen voi myös auttaa vankia muodostamaan todenmukaisemman käsityksen itsestään ja suhteistaan muihin ihmisiin ja yhteiskuntaan. (Kanerva, M. 1996, 17.) Varsinkin pitkää vankeusrangaistusta tai raskaan päihdeongelman omaavalle vangille tällainen mahdollisuus voi olla merkittävä.

Äijät on paljo kiltimpiä sillo (kun on naisohjaajat). Ne ei oo millään tavalla uhkaavia tai pelottavia tai mitää. Ne on omat ittensä siellä.

Siellä uskaltaa olla oma ittensä. Kyllähä ny tietinkin ajattelee, etten mä voi heittää samaa juttua siellä, ku mitä mä tossa jätkien kans heitä. Siellä on kuitenkin naisii paikalla ja tälle näin ja sillee joutuu kyllä miettiin puheet, mutta ei ainakaan tähän mennessä ole kellään tullu sellasta sopimatonta tekstiä. Kyllä meillä kuitenkin järki pelaa, ketä täällä lusimassa on.

Ei mun täydy (käyttäytyä hyvin), vaan mä haluun.

Siellä on oikeesti sillai, että niinku oikeesti siä tulee varmaan naurettua päivässä eniten. Että se on semmonen ilonenkin juttu.

SPR:n vankilavierailijan toiminnan tavoitteena on myös edistää inhimillisyyttä sekä rikoksesta tuomittuihin kohdistuvaa ymmärtämystä suomalaisessa yhteiskunnassa. Inhimillisyyden edistäminen, kuten ihmisarvon, terveyden ja elämän suojelu on Punaisen Ristin ensimmäinen periaate (SPR periaatteet n.d.). SPR:n vankilavierailijatoiminnan lähtökohtana ei ole tuomita vangittua, vaan ennakkoluulottomina ja tasapainoisina aikuisina ihmisinä he voivat tukea vankia ja edistää hänen selviytymistä elämässään ja integroitumista yhteiskuntaan.

Se on hyvä, ku siä ei oo mitään kirkon juttuja, ettei se oo mikään uskontojuttu, ettei siä niinku jeesustella mitään. Siä saa olla ihan oma itsensä. Ei tarvi mitään, ei oo mitään uskontopakkaa siä.

Siis eihän ne hyväksy niitä mitä me tehään (rikoksia). Ei tietenkään. Ei tietenkään hyväksy niitä, mitä me tehään. Mutta ne ei kumminkaan, ne pitää meitä ihmisinä silti, mitä me ollaan tehtykään. Kumminkin täällä ollaan selvinpään ja tälleen näin ja ne huomaa meidät omana ittenään, ei siinä sekavana ihmisenä, jona määkin oon noita hölmöilyjä tehny. Sehän nyt on ihan selvää, enhän mäkään hyväksy niitä, mitä mä oon tehny.

SPR:n vankilavierailijatoiminta voitaneen nähdä yhtenä toimintamuotona vankien kuntoutuksessa. Arkiset tapaamiset voivat olla vangille jaksamisen lähde ja herätellä vankia pohtimaan omia tekojaan ja asenteitaan. Vankilavierailijoiden vapaaehtoisuus eli oma halu saapua tapaamaan vankia, nostanee vangin arvostusta vankilavierailijaa kohtaan.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuksen aihe valikoitui syksyllä 2014. Lähtökohtana oli SPR:n lupautuminen yhteistyöhön ja nimeämään yhdyshenkilön opinnäytetyön toteuttamisen mahdollistamiseksi. Yhdyshenkilöltä saadut tilastot mahdollistivat Suomessa toteutuneen vankilavierailijatoiminnan käsittelyn vuodelta 2014. Tutkimuksen toteuttaminen jakaantuu selkeästi kolmeen osaan. Ensimmäisessä vaiheessa opinnäytetyötä hankittiin tietoa aiheesta ja rajattiin tutkimuskysymykset. Seuraava vaihe oli kyselyn laatiminen vapaaehtoistyön teorioihin pohjautuen, sen toimittaminen sähköisesti vankilavierailijoille sekä vastausten saavuttua tulosten analysointi. Vankihaastatteluihin saatiin Rikosseuraamuslaitokselta tutkimuslupa ja muutamaa vankia haastateltiin kesän 2015 aikana. Opinnäytetyössä ei tuoda esille haastateltujen vankien lukumäärää tai vankilaa, missä he rikostaan suorittavat, heidän tunnistettavuuden välttämiseksi.

5.1 Tutkimuksen suunnittelu

Tutkimusmenetelmäksi valittiin strukturoitu kysely, mikä mahdollistaa aineiston keräämisen standardoidusti rajatulta perusjoukolta, joka muodostaa tutkimuksen otoksen. Kyselyn etuna on sen tehokkuus tavoittaa koko kohderyhmä ja kerätä strukturoidusti ja laajasti tietoa. Samoin tutkimuksen aikatauluttaminen kyetään suunnittelemaan tarkemmin, kun on etukäteen määritelty vastausaika. Kyselyn haasteina pidetään kohderyhmän mahdollisuutta olla vastaamatta (kato) sekä toimivan kyselyn laatimista. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2009, 193-195.) Kyselyä voidaan käyttää tutkimusmenetelmänä niin kvantitatiivisessa (määrällinen) kuin kvalitatiivisessakin (laadullinen) tutkimuksessa. Kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimus ei ole toisiaan poissulkevia, vaan toisiaan täydentäviä. Kvantitatiiviseen tutkimukseen sisältyvän aineiston mittaaminen ja numeroiminen täydentyy kvalitatiivisen tutkimuksen merkitysten löytämisellä ja avaamisella. Samoin kvalitatiivisessa tutkimuksessa löytyneitä merkityksiä voidaan esittää numeraalisesti. (Hirsjärvi ym. 2009, 136-137.)

SPR:n vankilavierailijoina vuoden 2014 aikana toimi 53 vapaaehtoista. SPR:n yhdyshenkilöllä oli mahdollisuus tavoittaa heidät kaikki sähköpostin välityksellä, joten aineiston keruumenetelmäksi valittiin standartoitu kysely, joka lähetettiin kaikille vankilavierailijoille sähköpostitse. Kyselyn lähettäminen koko kohderyhmälle tekee tutkimuksesta kokonaistutkimuksen (Hirsjärvi ym. 2009, 179). Strukturoitu kysely tehtiin Webropol-ohjelmalla, joka mahdollisti tehokkaan vastausten käsittelyn. Vastausaika kyselyyn oli kaksi viikkoa. Vastausajan rajaaminen mahdollisti tutkimuksen selkeän aikatauluttamisen.

Opinnäytetyöhön on haastateltu muutamaa vankia, jotka ovat osallistuneet SPR:n vankilavierailijoiden järjestämään ryhmätoimintaan. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Haastatteluja ei ole analysoitu, vaan niiden tarkoituksena on tuoda vangin ääni tutkimukseen toiminnasta, jonka kohteena on vanki. Lainauksia haastattelusta on esitetty luvussa 4.4 Vankilassa tehtävä SPR:n vankilavierailijatoiminta kuntoutuksen näkökulmasta.

5.2 Kysely

Kysely lähetettiin sähköisesti jokaiselle SPR:n vankilavierailijalle yhdyshenkilön välityksellä. Kysely saatekirjeineen on liitteessä 2. Kyselyn aloitusajankohdaksi ajoitettiin valtakunnalliset SPR:n vankilatoimintapäivät, jotka pidettiin 22.-23.5.2015 Helsingissä. Osallistuminen näille päiville mahdollisti opinnäytetyön esille tuomisen SPR:n vankilatoiminnan koulutuspäiville osallistuville vankilavierailijoille sekä piiri- tai osastotasolla työskenteleville SPR:n toimihenkilöille, jotka toimivat vankilavierailijatoiminnan ohjaajina alueillaan.

Opinnäytetyön esittelyn tavoitteena SPR vankilatoimintapäivillä oli painottaa tutkimukseen valitun vankilavierailijoiden näkökulma ja motivoida näin heitä vastaamaan kyselyyn. SPR:n vankilatoimintapäivillä vankilavierailijoilla oli mahdollisuus saada kysely paperiversiona vastauskuorineen. Seitsemän vapaaehtoista otti kyselylomakkeen ja vastauskuoren. Näistä kuusi palautettiin postitse ja vastaukset tallennettiin sähköisessä muodossa Webropol-kyselyyn. Tällä ratkaisulla pyrittiin helpottamaan SPR:n vankilavierailijoiden vastaamista kyselyyn ja lisäämään vastausten määrää. SPR:n yhdyshenkilö toimitti kyselyn vapaaehtoistyöntekijöille viikolla 21 sekä SPR:n piireihin, joista piirin sosiaalisuunnittelija lähetti kyselyn niille, joiden sähköpostiosoitetta ei mahdollisesti yhdyshenkilöllä ollut. Näin varmistettiin, että kaikilla vapaaehtoisilla oli mahdollisuus osallistua kyselyyn. Yhdyshenkilö laittoi vielä muistutusviestin reilu viikkoa ennen vastausajan päättymistä sosiaalisuunnittelijoiden kautta vankilavierailijoille.

Kyselyn saatekirjeen laadinnassa lähtökohtana olivat selkeys ja motivointi kyselyn saajaa vastaamaan kyselyyn (Hirsjärvi ym. 2009, 204.) (Kvanti-MoTV 2010). Ensimmäisessä lauseessa esitettiin toive kyselyyn vastaamisesta kohdistuen saatekirje Sinä-muodossa lukijalle. Saatekirjeessä kerrottiin opinnäytetyön tarkoitus ja se, että kysely kohdistetaan kaikille vankilavierailijoille Suomessa. Tutkimuksen tekijän pitkä työkokemus vankilassa ja yhteistyö vankilavierailijoiden kanssa tuotiin esille. Saatekirjeellä haluttiin tuoda esille tutkimuksen lähtökohtana olevan vankilavierailijatoiminnan arvostaminen ja vapaaehtoisten kokemusten ja ideoiden esille tuomisen tärkeys. Kysely esitettiin vankilavierailijoiden mahdollisuutena vaikuttaa toiminnan kehittämiseen ja tuoda toimintaa näkyväksi.

Saatekirjeessä ilmoitettiin, mihin mennessä kyselyyn tulisi vastata. Vastausaika oli noin kaksi viikkoa. Kyselyn vastausaikaa ei pidä venyttää yli kahden viikon, ellei siihen löydy merkittävää perustetta (Borg 2011). Saatekirjeen lopussa oli linkki kyselyyn. Kirjeessä kerrottiin myös, että vastauksien lähettäminen on helppoa: vastaaja painaa vain ”lähetä”-nappia.

Vankilavierailijoille tarjottiin myös mahdollisuutta vastata paperilla postitse ilman postituskuluja. Yksi vastaajista halusi näin toimia ja kysely lähetettiin hänelle vastauskuorineen postitse. Tämä voi olla yksi postitse palautetuista vastauksista. Kyselyyn vastaajille kerrottiin selkeästi, että heidän henkilötietonsa ja vankila, missä he tekevät vapaaehtoistyötä ei tule esille tutkimuksessa missään vaiheessa. Vastaajille kerrottiin myös, että kaikki vastaukset hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Vankilavierailijoille annettiin tutkimuksen tekijän yhteystiedot ja kehoitus ottaa yhteyttä, jos jotain kysyttävää on. Yksi vankilavierailija otti sähköpostitse yhteyttä ja kertoi näkemyksistään vankilavierailijatoiminnassa mietityttävistä asioista. Näitä tietoja ei voida tutkimuksessa käyttää, koska siihen ei saatu yhteydenottajan lupaa. Lopuksi saatekirjeessä oli kiitos kyselyyn osallistumisesta ja hyvän kesän toivotus.

Borgin mukaan (2011) kysely tulisi aloittaa helpoilla, nopeasti vastattavilla kysymyksillä ja kyselyn kokonaisrakenteen tulisi olla looginen (Borg 2011). Kysely oli jaettu viiteen osioon selkeän kokonaisuuden luomiseksi. Nämä osiot olivat: vapaaehtoistyö, yhteistyö SPR:n kanssa, yhteistyö vankilan kanssa, SPR:n vankilavierailijatoiminnan kehittäminen sekä vankilavierailijoita koskevat kysymykset iästä ja työ, eläke, opiskelija tms. statuksesta.

Kyselyn vastausvaihtoehdot toteutettiin yhtenäisesti 5-portaisella Likertin asteikolla eri väittämien. Väittämät tehtiin mahdollisimman lyhyiksi ja selkeiksi. Likertin asteikolla pyrittiin saamaan kaikilta vastaajilta vastauksia samoihin kysymyksiin, jotta saatuja vastauksia voidaan tutkimustuloksia analysoidessa vertailla. Täysin eri mieltä vastauksesta tuli yksi piste ja täysin samaa mieltä vastauksesta tuli viisi pistettä eli, mitä lähempänä vastauksen keskiarvo oli viittä, sen useampi oli asiasta samaa mieltä. Monivalintavaihtoehdot antoivat vastaajalle mahdollisuuden valita samaa mieltä tai eri mieltä vaihtoehtojen lisäksi täysin samaa mieltä tai täysin eri mieltä, mikä mahdollisti vastaajan kuvata kokemuksensa ja tunteensa voimakkuutta. Tämä vastauksen voimakkaampi tai lievempi vastausmahdollisuus on tärkeää varsinkin, jos vastaaja kokee mielipiteensä olevan yleisestä mielipiteestä poikkeava. En osaa sanoa -vaihtoehto mahdollisti vastaamisen, jos vastaajalla ei ollut mielipidettä asiasta. Jos tätä vaihtoehtoa ei ole, tutkimusten mukaan osa vastaajista vastaa, vaikka hänellä ei olisi asiasta mielipidettä tai tietoa. (Hirsjärvi 2009, 200-203.) Likertin asteikon käyttö mahdollisti kyselyn vastauksien numeraalisen käsittelyn. Mitä enemmän vastaajat olivat samaa mieltä, sen korkeammaksi vastausten laskennallinen keskiarvo nousi ja vastaavasti kyselyyn osallistujien eriävät mielipiteet laskivat keskiarvoa. Vastausten tulkinnassa hyödynnettiin näin saatuja keskiarvoja ja vastausten hajontaakin.

Ensimmäiseksi esitettiin kysymyksiä vapaaehtoistyöstä. Kysymyksillä vankilavierailijan omasta toiminnasta pyrittiin motivoimaan vastaaja vastaamaan häntä henkilökohtaisesti koskettavilla kysymyksillä. Vankilavierailijan motivoitumista aloittaa vapaaehtoistyö SPR:n vankilavierailijatoiminnassa sekä vapaaehtoistyön jatkamiseen vaikuttavat tekijät vankien parissa kysyttiin 26 eri väittämällä. Vankilavierailijatoiminnan kehittämiseksi vapaaehtoistyön aloittamisen ja toiminnan jatkamiseen kannustavien osatekijöiden tunnistaminen on merkittävä tieto. Väittämät koottiin mukaellen Yuengin laajaa tutkimusta vapaaehtoistyöstä (2002), jotta vankilavierailijoiden vapaaehtoistyötä voidaan verrata aikaisempaan vapaaehtoistyöstä tehtyyn tutkimukseen. (Yeung 2005, 104-125). Väittämiä oli myös vapaaehtoisen suhtautumisesta vankeihin, SPR:iin sekä vankilaan, missä vapaaehtoinen toimii.

Monivalintakysymysten lisäksi, vankilavierailijaa koskevia kysymyksiä lukuun ottamatta, vastaajilla oli mahdollisuuksia vastata myös avoimiin kysymyksiin. Avoimilla kysymyksillä pyrittiin motivoimaan vapaaehtoisia vastaamaan oman toimintansa asiantuntijana. Kaikkia mahdollisia vaihtoehtoja kyselyn väittämässä ei voida tarjota, joten strukturoitujen kysymysten rajallisuudesta johtuen avoimet kysymykset mahdollistavat vastaajien oman mielipiteen ilmaisun. Toisaalta avoimilla kysymyksillä saatu tieto on moninaista ja sen käsittely on haastavampaa (Hirsjärvi ym. 2009, 201). Kyselyllä pyrittiin löytämään vankilavierailijoiden toimintaa tukevia ja haastavia tekijöitä sekä löytämään vankilavierailijoiden omia ehdotuksia ja näkemyksiä toimintaa mahdollisesti jarruttavista sekä kehittävästä tekijöistä. Kyselyssä esitetyt väittämät toimivat myös ajatuksen herättäjinä, joilla pyrittiin löytämään sellaisia vapaaehtoisten kokemuksia, mitkä ovat saattaneet jäädä jakamatta. Uusien ideoiden esille nouseminen oli kyselyn merkittävä tavoite toiminnan kehittämiseksi. Tutkimuksen lähtökohtana on ollut ajatus, että toimintansa kautta vankilavierailijoilla on paljon kokemuksia, mitä ei ole aikaisemmin systemaattisesti kerätty ja nämä kokemukset ovat tärkeitä toiminnan kehittämiseksi.

Yhteistyö SPR:n kanssa -osiossa kysyttiin mm. SPR:n antamasta koulutuksesta ja tuesta sekä yhteistyöstä vankilan kanssa -osiossa kysyttiin käytäntöjen toimivuudesta vankilavierailijoiden kokemina. SPR:n vankilavierailijatoiminnan kehittämisestä kyselyssä oli väittämiä niin SPR:n kuin vankilankin osalta yhteistyöstä ja tiedottamisesta. Myös näiden monivalintakysymysten jälkeen oli avoimet kysymykset, jotta vankilavierailijoilla olisi mahdollisuus esittää omin sanoin näkemyksiään mahdollisimman laaja-alaisen tiedon saamiseksi.

Lopuksi kyselylomakkeessa kysyttiin sukupuolta, ikää ja esitettiin vaihtoehdot: työelämässä/eläkkeellä/opiskelija/työtön/muu, mikä. Näillä kysymyksillä pyrittiin vertaamaan SPR:n vankilavierailijoiden edellä mainittuja tekijöitä aikaisempaan tutkimustietoon vapaaehtoistyöstä.

Kyselyn pilotoinnissa annettiin palautetta kyselylomakkeen liian pienestä tekstistä ja varsinkin kohdassa kuusi liian monesta allekkaisesta väittämästä, missä katseen on vaikea pysyä oikealla rivillä. Kyselyn tekstiä suurennettiin ja kohta kuusi jaoteltiin neljään eri osioon. Nämä toimenpiteet pidensivät kyselylomaketta, mutta pilotoinnissa käytetyt vastausajat antoivat tähän mahdollisuuden. Arvioitu vastausaika pysyi silti suositellussa 15-20 minuutissa (Borg 2011).

5.3 Vankihaastattelut

Tutkimus rajattiin toteutettavaksi vankilavierailijan näkökulmasta. Tämän lisäksi opinnäytetyöhön haluttiin tuoda myös vapaaehtoistyön kohteen eli SPR:n vankilavierailijoiden toteuttamaan toimintaan osallistuvien vankien ”ääni” kuuluviin. Vankihaastattelut suoritettiin kesällä 2015. Haastatellut vangit ovat osallistuneet SPR:n vankilavierailijatoimintaan usean vuoden ajan ja toiset myös useammassa kuin yhdessä vankilassa. Haastateltujen vankien lukumäärää tai rangaistuslaitoksia, missä he tuomiotaan suorittavat, ei tuoda tutkimuksessa esiin heidän tunnistamattomuuden takamiseksi.

Vankihaastatteluihin saatiin lupa Rikosseuraamuslaitokselta ja vankien osallistuminen haastatteluun oli vapaaehtoista. Haastattelut eivät olleet strukturoituja, vaan vapaata keskustelua. Keskustelut nauhoitettiin ja litte-roitiin. Haastatteluista valittiin opinnäytetyön sisältöön liittyviä ja tätä ha-vainnollistavia vankien kommentteja.

6 AINEISTON ANALYYSI JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Kyselyyn vastasi 26 vapaaehtoistyöntekijää 53:sta, joten vastausprosentti oli 49. Saatu vastausprosentti on normaali verrattuna postikyselyiden vas-tausprosenttiin, joka on valtakunnallisissa aikuisille suunnatuissa kyselyissä usein alle 50 (Borg 2011). Tutkimustulosten kannalta vastauksia voitaneen pitää selkeästi suuntaa-antavana. Alle 20 %:n vastausprosentti on heikko ja yli 60 %:n vastausprosenttia voidaan pitää hyvänä (Vilpas n.d.). Tutkimuk-sen tulokset on raportoitu kyselyn mukaisesti jaoteltuna. Aluksi on tietoa vastaajista, heidän osallistumisestaan vapaaehtoistyöhön sekä siihen, mikä oli saanut heidät aloittamaan vankilavierailijatoiminnan ja mikä saa heidät jatkamaan siinä. Seuraavaksi esitetään saadut tulokset vankilavierailijoiden kokemuksista yhteistyöstä SPR:n ja vankilan kanssa esitetään myös.

Lopuksi kerrotaan vankilavierailijoiden näkemykset SPR:n vankilavieraili-jatoimintaa mahdollisesti jarruttavista ja kehittäivistä tekijöistä. Tutkimus-tuloksia on esitetty taulukoissa vastausten kokonaisuuden hahmottamisen helpottamiseksi. Vankilavierailijoiden vastauksia avoimiin kysymyksiin ei ole analysoitu, vaan niitä on tuotu esille tukemaan kyselyllä saatua kvanti-tatiivista tietoa mahdollistaen vapaaehtoisen tärkeäksi kokemien asioiden esiin nostamisen. Tämä on toteutettu siten, ettei vastaajaa tai vankilaa, missä hän toimii, ei voida vastauksista tunnistaa.

Vankilavierailijoilta saatuja vastauksia suljettuihin kysymyksiin analysoi-tiin Webropol-ohjelmalla tulosten keskiarvon mukaan. Taulukoissa esitetyt keskiarvot ovat tulkittavissa siten, että mitä lähempänä luku on viittä, sen useampi vastaaja on ollut väittämästä samaa mieltä. Vastaavasti, mitä pie-nemmäksi saatujen vastausten keskiarvo jää, sen enemmän vastaajat ovat olleet eri mieltä väittämästä. Tämän lisäksi tuloksia analysoitiin prosentuaalisesti siten, että eri mieltä ja täysin erimieltä vastaukset yhdistettiin ja samoin samaa mieltä ja täysin samaa mieltä vastaukset yhdistettiin. Vanki-haastatteluja ei ole varsinaisesti analysoitu, vaan ne tuodaan esiin siksi, että vapaaehtoistoiminnan kohteen eli vangin ääni kuuluisi myös tutkimuksessa.

6.1 Vankilavierailijat

Kyselyyn vastanneista vapaaehtoistyöntekijöistä 19 oli naisia ja seitsemän miehiä. Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan (2009) naisten ja miesten osallistumisen määrässä vapaaehtoistyöhön ei juuri ole eroa. Tutkimuksessa esille tulleen eron selittävänä tekijänä lienee se, että naiset tekevät useimmiten vapaaehtoistyötä sosiaalisella alalla ja miehet esimerkiksi liikunnan parissa (Tilastokeskus 2009).

Kyselyyn vastanneiden vankilavierailijoiden keski-ikä oli noin 60 vuotta, ikäjakauman ollessa noin 30 ja reilun 80 vuoden välillä. Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan eniten vapaaehtoistyötä tekevät 45-65 -vuotiaat ja SPR:n vankilavierailijoiden keski-ikä asettuu näihin rajoihin. Positiivista oli, että tämän tutkimuksen mukaan toiminnassa oli mukana laajasti eri-ikäisiä. Suurin osa vastaajista asettui 65-75 vuoden ikäjakaumaan (57 %). Vastaajissa oli eläkeläisiä 11 ja lähes saman verran eli 10 ilmoitti olevansa työelämässä mukana. Opiskelijoita vapaaehtoistyöntekijöistä oli kolme. SPR:n vankilavierailijoilta vaaditaan 25 vuoden ikä ja tämä rajaa nuoria opiskelijoita pois toiminnasta.

6.2 Vapaaehtoistyön kesto ja muodot

Tutkimukseen osallistujien vankilavierailijauran kesto on alle vuodesta aina 40 vuoteen asti. Keskimäärin vankilavierailija oli toiminut 12,5 vuotta. Kaksi vuotta tai vähemmän aikaa vankilavierailijatoiminnassa mukana olleita oli viisi eli 19 % vastanneista. Yli kymmenen vuotta toiminnassa mukana olleita oli 13 eli 50 % kyselyyn vastanneista. Vankilavierailijatoiminnan lopettaneista ei ole tilastoitua tietoa. Tutkimuksessa esille tulleet luvut parin vuoden sisällä mukaan tulleista sekä yli kymmenen vuotta toiminnassa mukana olleista kertovat, että toiminta vetoaa uusiin tulijoihin ja mukaan tulleet vapaaehtoiset sitoutuvat toimintaan.

Kyselyyn vastanneista 42 % kertoi tekevänsä vapaaehtoistyötä vain SPR:n vankilavierailijana. Tämän toiminnan lisäksi 58 % kertoi tekevänsä vapaaehtoistyötä myös muualla. Luvut kertovat SPR:n vankilavierailijoiden olevan aktiivisia vapaaehtoistyön saralla.

Tutkimukseen osallistujista 17 (65 %) ilmoitti olevansa mukana ryhmätoiminnan, useimmiten keskusteluryhmien toteuttamisessa vankilassa. Henkilökohtaisia vierailuja vangin luona yksin teki kahdeksan vapaaehtoista (30 %) ja yhdessä toisen tai useamman vankilavierailijan kanssa vangin tapasi seitsemän (26 %) vapaaehtoistyöntekijää. Yhteensä vierailuja yksittäisen vangin luona toteutti 15 SPR:n vankilavierailijaa eli 56 % vapaaehtoisista. Teematapahtumiin oli osallistunut neljä vapaaehtoistoimijaa. Toiminnan sisällöksi ilmoitettiin mm. grillijuhla, joulujuhla sekä SPR:n ensiapu 1.

6.3 Vankilavierailijatoiminnan aloittaminen

Vankilavierailijatoimintaan mukaan lähtemiseen syitä on esitetty taulukossa 1. Merkittävimäksi syyksi toimintaan mukaan lähtemiseen on keskiarvon mukaan ilman eriäviä mielipiteitä halu oppia uutta (4,5). Yeungin vapaaehtoistoiminnan timanttimallin mukaan se edustaa uuden etsimistä eli ulospäin suuntautuneisuutta. Tämä ei tarkoita itsekkäitä motiiveja, vaan sosiaalisia ja uusia sisältöjä elämäänsä hakevaa vapaaehtoistoimintaa. Lähes yhtä merkittäviksi syyksi nousi esille halu edistää Punaisen Ristin arvoja (4,15), mikä timanttimallissa vastaavasti sijoittuu sisäänpäin suuntautuneisuuden motivaatioelementissä arvojen pohdintaan. Halu edistää ymmärrystä rikoksesta tuomittuja kohtaan (4,35) on hyvin ymmärrettävä motivaatio vankilavierailijalle ja se sisältäneen halun auttaa sekä henkilökohtaisen arvopohdinnan. Halu edistää Punaisen Ristin arvoja ja ymmärrystä rikoksista tuomittuja kohtaan kertonee siitä, että vapaaehtoiset haluavat vaikuttaa syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien asemaan omalla toiminnallaan.

Taulukko 1 Vankilavierailijatoimintaan liittymisen syitä

Halusin oppi uutta.					4,5
Halusin edistää ymmärrystä rikoksesta tuomittuja kohtaan.					4,35
Halusin saada uusia elämäkokemuksia.					4,23
Halusin edistää Punaisen Ristin arvoja.					4,15
Toivoin tapaavani uusia, samanhenkisiä ihmisiä vapaaehtoisten parissa.					3,54
Minulla oli ylimääräistä vapaa-aikaa.					3,2
Halusin auttaa vankilan henkilökuntaa.					2,88
Kaveri pyysi mukaan SPR:n vankilavierailijatoimintaan.					2,62

Halu saada uusia elämäkokemuksia (4,23) voidaan nähdä uuden etsimisenä ja siten saamisen motivaatioelementtiin kuuluvana tai vankilavierailijoiden korkeasta keski-ikästä mahdollisesti johtuvana jatkeena palkkatyölle motivaatioelementtinä janan toisesta päästä. Vapaaehtoistyö on saattanut tulla korvaamaan lisääntyntä vapaa-aikaa lasten kasvamisen tai eläkkeelle siirtymisen myötä. Halu oppia uutta ja saada elämäkokemuksia nähdään osana ihmisenä kasvamista ja ymmärryksen lisääntymistä toisia ihmisiä kohtaan, kuten alla oleva lainaus vankilavierailijan vastauksesta kertoo.

Vapaaehtoistyö antaa uutta perspektiiviä omaa elämääni ajatellen, kehittää vuorovaikutustaitoja, toisten ihmisten läsnäolo on arvokasta ajankäyttöä, ihmisen kohtaaminen poikkeavissa elämäntilanteissa auttaa ymmärtämään toisenlaisia ihmisten tekemiä valintoja.

Eniten ei samaa mieltä -vastauksia ja keskiarvoltaan alimmille pisteille (2,62) jäi toiminnan aloittamiseksi siksi, että ystävä pyysi mukaan toimintaan. Yeungin tutkimuksen (2002) mukaan tämä onkin merkittävämpi motivaation lähde nuorilla. Toiseksi pienimmät pisteet (2,88) oli halu auttaa henkilökuntaa -väittämällä. Vankilavierailijan vapaaehtoistyön kohde, tuettava on vanki, ei vankilavirkailija. Toisaalta vangin saama tuki heijastuu koko vankilaan, myös vankilavirkailijaan. Tämä väittämä saattaa kertoa myös timanttimallin mukaisesta etäisyys-käsitteestä: vankilavierailija ei halua sitoutua vankilaan sen enempää, kuin mitä lyhytaikainen vierailu vangin luona vie.

6.4 Vankilavierailijatoiminnan jatkaminen

Vankila koettiin kiinnostavaksi vapaaehtoistyön kohteeksi (taulukko 2). Vastausten hajaantuessa eniten samaa mieltä -vastauksia tuli kuitenkin opin uutta -väittämään. Vankilavierailijoista 92 % koki oppivansa uutta tehdesään vapaaehtoistyötä vankilassa. Uuden oppiminen vapaaehtoistyössä voidaan nähdä informaalisena oppimisena eli arkioppimisena, mikä toteutuu muun muassa yksilön osallistuessa vapaa-ajantoimintaan ja kokee saavansa siitä uusia tietoja ja taitoja. Tällainen oppiminen ei ole sidottu aikatauluihin eikä tutkintotodistuksiin, vaan lähtee yksilön omasta halusta kehittää itseään. Yksilön tietoisuus omasta myönteisestä asenteesta uuden oppimiseen tehostaa oppimista merkittävästi. (Harju 2003, 49-52.)

Taulukko 2 Syitä vapaaehtoistyön jatkamiselle SPR:n vankilavierailijatoiminnassa

Vapaaehtoistyön kohteena vankila on kiinnostava.					4,52
Opin uutta.					4,48
Vapaaehtoistyö SPR:n vankilavierailijatoiminnassa tarjoaa minulle mielekästä tekemistä.					4,48
Vapaaehtoistyö SPR:n vankilavierailijatoiminnassa auttaa minua kasvamaan henkisesti.					4,48
Saan hyvän mielen vapaaehtoistyöstä vankien parissa.					4,4
Toisten auttaminen kuuluu elämääni.					4,4
Haluan edistää ymmärrystä rikoksesta tuomittuja kohtaan.					4,36
Saan uusia elämäkokemuksia.					4,31
Toteutan vapaaehtoistyöllä vankien parissa omia arvojani.					4,29
Elämäkokemusten myötä tiedän, että vankien auttaminen on tärkeää					4,28
Vapaaehtoistyöstä SPR:n vankilavierailijatoiminnassa saan sisältöä elämääni.					4,28
Haluan edistää Punaisen Ristin arvoja					4,19
Vapaaehtoistyö vankien parissa on vastapainoa muulle elämälleni.					3,96
Tapaan samanhenkisiä ihmisiä vapaaehtoisten parissa.					3,84
Vapaaehtoistyö vankilassa toimii joustavasti.					3,6
Haluan auttaa vankilan henkilökuntaa.					3,28
Minulla on ylimääräistä vapaa-aikaa.					3,2
Vapaaehtoistyö vankilassa on epäbyrokraattista					2,72

Uuden oppiminen (4,48), toiminnan kokeminen henkisen kasvun mahdollistajana (4,48) sekä vankilavierailijatoiminnasta saatu hyvä mieli (4,4) nousivat selkeästi esille vastauksissa. Näitä kolmea elementtiä voidaan tarkastella toisiinsa liittyviksi siten, että uuden oppimista ja henkistä kasvua tukee toiminta, mistä saa hyvän mielen. Toisaalta näissä elementeissä tulee esille myös rohkeus ja kyky haastaa ja kehittää itseään.

Yeungin timanttimallin mukaan hyvän mielen ja henkisen kasvun kokemus vapaaehtoistyöntekijälle toiminnastaan asettuu saamisen ja antamisen keskelle. Yeungin teorian mukaan edellä mainitut motivaatioelementit kuvaavat antamisen ja saamisen vastavuoroisuutta, missä toiminta antaa hyvää mieltä (antaessaan saa) ja myös henkinen kasvu tapahtuu vastavuoroisuudessa toiminnan kanssa. SPR:n vankilavierailijatoiminnassa vapaaehtoisena työskentelyn tarjoama mielekäs tekeminen (4,48) asettuu jatkuvuuden motivaatioelementtiin. Vapaaehtoisen oma hyvinvointi lisääntyy toiminnan kautta antaen sisältöä ja toimintaa vapaa-aikaan.

Halu auttaa, mikä Yeungin tutkimuksen (2004) mukaan on suurin syy tehdä vapaaehtoistyötä (41 %), tuli tässäkin tutkimuksessa selkeästi esille, vaikka sitä ei erikseen kysytty. Halu auttaa kertoo myös vankilavierailijoiden kannanotosta tasa-arvoisuuden puolesta toiminnan kohdistuessa syrjäytyneisiin tai syrjäytymisvaarassa oleviin vankeihin. Tätä tukee myös vankilavierailijoiden sitoutuminen SPR:n arvoihin ja periaatteisiin.

Se, että vanki kokee, että ”täysin ulkopuolinen hlö” tulee siivilistä heitä katsomaan ja näin voi saada ajatuksenkipinän rikoksettomasta elämästä; joku on kiinnostunut hänestä ihmisenä, näkee hänet ihmisenä rikoksensa takaa.

Haluan antaa vangille kokemuksen, että hän on tärkeä ja että häntä ei ole jätetty yksin ongelmansa kanssa.

Vapaaehtoistyö vankilassa koetaan byrokraattiseksi. Vastaukset hajaantuivat tämän väittämän kohdalla, mikä voi johtua vankiloiden erilaisista käytännöistä. Toisaalta väittämä on esitetty negaationa ja se on saattanut aiheuttaa väärinymmärrystä ja sekaannusta vastaajissa. Vankilamaailman säännöt ja käytännöt saattavat tuntua oudoilta ja tarpeettomiltakin ulkopuolisesta. Taustalla oleva turvallisuuden takaaminen niin vankilavierailijoille, vankilavirkailijoille kuin vangeillekin on tärkeää.

6.5 Vankilavierailijoiden ja SPR:n yhteistyö

Tutkimuksessa saatu tieto vankilavierailijoiden kokemuksista yhteistyöstä SPR:n kanssa on esitetty taulukossa 3. Vankilavierailijatoimintaan mukaan tulo koettiin positiiviseksi ja SPR:n tarjoamaan koulutukseen oltiin tyytyväisiä. Avoimissa vastauksissa tuli kuitenkin esille selkeästi (26 %), että täydennyskoulutusta ei ole tarjolla tai oma aika ei riitä siihen osallistumiseen. SPR:n tarjoamasta tuesta ja ohjauksesta kysyttäessä vastaukset hajaantuivat hieman. Osa vankilavierailijoista oli epätietoinen mahdollisuudesta SPR:n tukeen ja ohjaukseen. SPR:n paikallistoimintaan osallistuminen jakoi myös hieman mielipiteitä. Moni vankilavierailija kertoi tässä kantaansa oman ajankäytön rajaamisen tarpeella.

SPR:n tarjoamaa tukea ja ohjausta ei juuri ole tarjolla vankilavierailijoille.

Haluan rajata toimintaani ja aika on rajallinen.

SPR:n vankilavierailijoista 92 % koki kuuluvansa SPR:n laajaan vapaaehtoisverkostoon. Esille nousi toivomus koulutuksen lisäämisestä ja valtakunnallisesti yhteisistä pelisäännöistä vankilavierailijatoiminnassa. Vapaaehtoisen sitoutumista vankilavierailijatoimintaan arveltiin vaikeuttavan epäselvyydet oman ryhmän jäsenten tehtävissä. Myös vankilan aktiivisuutta toivottiin vankilavierailijatoiminnasta tiedottamisessa vangeille sekä viestiä SPR:lle vankilan toiveesta toiminnan aloittamisesta, jatkamisesta ja kehittämisestä. Tässä on kahden vankilavierailijan avoimia vastauksia kokemuksestaan SPR:n toiminasta ja omasta osallistumisestaan toimintaan.

Tunnen ylpeyttä, että olen päässyt mukaan. Halukkaista vain n. 30 % hyväksyttiin toimintaan.

SPR:n toiminta on monipuolista, laajaa erilaiset ihmiset huomioon ottaen, todella hyvää.

Taulukko 3 Kokemuksia SPR:n tarjoamasta koulutuksesta ja tuesta

SPR:n vankilavierailijatoimintaan mukaan tulo oli positiivinen kokemus.	4,6
SPR:n vankilavierailijakoulutus antoi hyvät valmiudet vapaaehtoistyön toteuttamiselle vankilassa	4,32
SPR:n täydennyskoulutus auttaa tekemään vapaaehtoistyötä vankien parissa.	4
SPR:n tarjoama tuki ja ohjaus auttavat tekemään vapaaehtoistyötä vankien parissa	3,96
SPR:n paikallistoimintaan osallistuminen auttaa minua tekemään vapaaehtoistyötä vankien parissa.	3,44

6.6 Vankilavierailijoiden ja vankilan yhteistyö

Vankilavierailijat kokivat vankilasta pois lähdön sujuvan väittämistä parhaiten (4,52), eikä kukaan ollut asiasta täysin eri mieltä (taulukko 4). Hu vittavuudestaan huolimatta käytännössä vankilasta pois lähtö sujuu paljon nopeammin kuin vankilaan meno kaikkine kirjauksineen ja tarkastuksineen. Tässä osiossa vastaukset hajaantuivat hiukan, mutta keskiarvoissa ei suuria eroja ollut.

Taulukko 4 Yhteistyö vankilan kanssa

Vankilasta pois lähtö on sujuvaa.			4,52
Vankilassa on selkeät toimintatavat			
SPR:n vankilavierailijatoiminnalle.			4,44
Vankilaan meno on sujuvaa.			4,28
Vankilan henkilökunnan kanssa on sujuvaa sopia aika vierailulle tai ryhmätoiminnalle.			3,96
Vankilan henkilökunta arvostaa SPR:n vankilavierailijoita.			3,92
Vankien tulo SPR:n vankilavierailijatoimintaan on sujuvaa.			3,84

Yhteisiä kokouksia tai muita tilaisuuksia SPR:n vankilavierailijoiden ja vankilan henkilökunnan kesken ilmoitti olevan 64 % vastaajista ja vastaa vasti 36 % ilmoitti, että yhteisiä tilaisuuksia ei ole ollut. Tämä aihe kirvoitti kaikkia vastaajia kommentoimaan asiasta. Yhteiset tapaamiset nähtiin tärkeäksi yhteistyön kehittämiseksi. Yhteiset tilaisuudet koettiin ainoana tai parhaimpana tapana vaihtaa tietoa ja lisätä keskinäistä ymmärrystä toistensa tehtävistä. Myös toiminnan kehittämisessä nähtiin tarpeelliseksi yhteiset tapaamiset. Samoin toimintatapojen muotoutuminen oikeiksi varmistuisi ja ymmärrys niistä lisääntyisi, kun keskusteltaisiin vankilan toimintatavoista ja säännöistä yhdessä. Tutun henkilökunnan kanssa yhteistyö ja vankilavierailut koettiin helpommiksi toteuttaa. Yhdyshenkilön aktiivisuus koettiin tärkeäksi vankilavierailijatoiminnan toteuttamisessa ja kehittämisessä. Kommenteissa tuli selkeästi esille, että yhteisiä tilaisuuksia toivotaan niin vankilan johdon, yhdyshenkilön kuin vartijoidenkin kanssa.

Toistemme tunteminen on tärkeää ja hyödyllistä toiminnalle.

Kuulisi vankilan henkilökunnan näkökulmaa.

Ne ovat välttämättömiä yhteisymmärryksen saavuttamiseksi.

Vankilalle haluttiin esittää toive parantaa tiedotusta SPR:n vankilavierailijatoiminnasta vangeille ja henkilökunnalle. Tämän uskottiin helpottavan käytäntöjen sujuvuutta siten, että vierailulle mennessä portilla olisi tieto vankilavierailijan tulosta. Toisaalta esille tuli vankilavierailijoiden vangeilta kuulemia välillä yllättäviä tarinoita, joiden todenperäisyyttä vankilavierailija ei pysty arvioimaan ja jäävät mietityttämään vankilavierailijaa. Vankilavierailijat toivat esille myös toiveen saada esittää omia kehityside-

oitaan vankilalle. Vankeinhoitoon kohdistuneet taloudelliset säästöt vankilavierailijat olivat myös havainneet ja pahoittelivat niiden vaikutusta vankilavierailijatoimintaan lähinnä vankien toimintojen toteuttamisen vähenemisenä. Vankilavierailijoiden kommenteissa tuli esille myös vankilan henkilökunnan negatiivisia asenteita toimintaa kohtaan. Tämä lienee yksi syy, miksi yhteisiä tilaisuuksia toivottiin. Asenteellisuus koettiin siten, että tulee tunne olevansa vaivaksi vankilavirkailijalle. Eniten vastauksissa kuitenkin haluttiin kommentoida omaa kokemusta vankilavierailijan työn tärkeydestä ja vankien kohtaamisesta saatua hyvää mieltä.

6.7 Vankilavierailijatoimintaa mahdollisesti jarruttavia tekijöitä

Vankilavierailijoiden vastaukset toimintaa mahdollisesti jarruttavista asioista on esitetty taulukossa 5. SPR:n vankilavierailijatoiminnan tuntemattomuudesta vapaaehtoistyön muotona oli samaa mieltä 80 % vastaajista. Vankilavierailijoilla oli selkeä mielipide siitä, että vapaaehtoistyö koetaan pelottavaksi ja vaikeaksi. Vankilavierailijoiden avoimista vastauksista kaksi poimintaa:

Vankila ei halua laajentaa toimintaamme, joten emme pysty tarjoamaan nykyistä suuremmalle joukolle toimintaa.

Ne, jotka ovat kiinnostuneita vankilavierailijatoiminnasta löytävät sen kyllä ja tulevat mukaan vaikeudesta ja raskaudesta huolimatta.

Taulukko 5 SPR:n vankilavierailijatoiminnan kehittämistä jarruttavat tekijät

SPR:n vankilavierailijatoimintaa ei tunneta vapaaehtoistyön muotona.	3,96
Vapaaehtoistyö vankilassa koetaan pelottavaksi.	3,64
SPR:n vankilavierailijakoulutusta järjestetään liian harvoin.	3,6
Vapaaehtoistyö vankilassa koetaan vaikeaksi.	3,36
Vapaaehtoistyö vankilassa koetaan raskaaksi.	3,32
Vapaaehtoistyö vankilassa on hankalaa vankilasta johtuvista syistä.	3,04
SPR:n tuki vapaaehtoisille ei ole riittävää.	2,88
Vangit eivät osallistu tarjottuun SPR:n vankilavierailijatoimintaan.	2,68
Vangit eivät arvosta SPR:n vankilavierailijatoimintaa.	2,52

6.8 Vankilavierailijatoimintaa mahdollisesti kehittäviä tekijöitä

SPR:n vankilavierailijoiden ajatuksia toimintaa mahdollisesti kehittävästä tekijöistä on koottu taulukkoon 6. Väittämistä selkeimmin esille nousi toimintaa kehittävä tekijänä vankiloiden henkilökunnan ja vankilavierailijoiden yhteistyön lisääminen. Tätä mieltä oli 92 % vastaajista. Avoimissa vastauksissa tuli esille, että yhteistyötä pitäisi lisätä myös vankilan johdon kanssa, koska he ovat päättävässä asemassa vankilan toimintojen suhteen. Lähes yhtä paljon arveltiin olevan vaikutusta sillä, että uusien vapaaehtoisten saamiseksi SPR:n tulisi lisätä tiedottamista tästä vapaaehtoistyön muodosta. Tiedotuksen lisääminen myös vangeille tuli tässäkin osiossa esiin.

Vankiloiden sijainti pitkien matkojen päästä toisistaan arveltiin rajoittavan vankilavierailijoiden toiminta-alueen laajentamista. Esille tuli myös vankilavierailijoiden toive rajata resurssinsa vain vangin kohtaamiseen ja taitojensa kehittämiseen tässä.

Taulukko 6 SPR:n vankilavierailijatoiminnan kehittämisessä auttavia tekijöitä

Vankiloiden henkilökunnan ja SPR:n vankilavierailijatoiminnan vapaaehtoisten yhteistyötä lisättäisiin					4,32
SPR lisäisi tiedottamista vankilavierailijatoiminnasta uusien vapaaehtoisten saamiseksi					4,16
SPR:n vankilavierailijakoulutuksen määrää lisättäisiin.					3,96
Vapaaehtoiset laajentaisivat käyntejään myös "naapurivankiloissa".					3,88

7 TUTKIMUKSEN JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä SPR:n vankilavierailijatoimintaa näkyväksi sekä kerätä tietoa miten ja missä sitä toteutetaan. Vankilavierailijoiden kokemukset niin toiminnan aloittamisesta ja jatkamisesta olivat ensisijaisesti tutkimuksen kohteina. Toiminnan kehittämiseksi kerättiin vankilavierailijoiden kokemuksia yhteistyöstä SPR:n ja vankilan kanssa. Opinnäytetyöllä pyrittiin myös etsimään keinoja, miten SPR:n vankilavierailijatoimintaa voitaisiin kehittää ja tämän vuoksi kartoitettiin vapaaehtoisten näkemyksiä toimintaan mahdollisesti negatiivisesti ja positiivisesti vaikuttavista asioista. Tässä luvussa tutkimusta tarkastellaan ensin toteutuneen vankilavierailijatoiminnan ja tutkimustulosten kannalta. Lopuksi analysoidaan tutkimuksen toteutumista ja luotettavuutta.

7.1 Toteutunut vankilavierailijatoiminta

Tutkimuksessa selkeimmin esille nousi vapaaehtoisen motivaationa toiminnan aloittamisessa halu oppia uutta ja vastaavasti kokemus uuden oppimisesta pitää vankilavierailijan mukana toiminnassa. Vankilavierailijoiden selkeä viesti toiminnan sujuvuudelle ja kehittämiselle oli yhteistyön lisääminen vankilavierailijoiden ja vankilan henkilökunnan välillä.

Suomessa oli vuonna 2014 vankiloita yhteensä 26. SPR:n vankilavierailijatoimintaa toteutettiin kahdeksassa vankilassa. Vanajan vankila Hämeenlinnassa sekä Laukaan vankila olivat ainoat avolaitokset, missä SPR:n vankilavierailijatoimintaa toteutettiin. Tiukan taloudellisen tilanteen vuoksi vankiloissa on jouduttu vähentämään vankien toimintoja. Tässä tulisi huomioida SPR:n vankilavierailijatoiminnan arvo ja mahdollisuudet ja pyrkiä yhdessä SPR:n kanssa kehittämään toimintaa.

Vankilavierailijoita oli Helsingin vankilassa 18 ja Vaasan vankilassa 15. Loppuissa kuudessa vankilassa, missä toimintaa toteutettiin, vankilavierailijoita 1-7. Kun vapaaehtoisia on määrällisesti enemmän vankilassa, toteutuu vertaistuki ja yhdessä tekemisen positiivinen vaikutus paremmin kuin pienemmällä ryhmällä tai yksin toimimalla. Pienemmissä ryhmissä ja varsinkin yksin puurtajilla tulee jaksamiseen ja tukeen kiinnittää erityistä huomiota.

SPR:n vankilavierailijoita vuonna 2014 oli 53 ja heidän ikänsä keskiarvo oli noin 60 vuotta. Yli puolet vastaajista (57 %) olivat 65-75 -vuotiaita. SPR:n vankilavierailijatoiminnan kehittämisen kannalta uusien vapaaehtoisten rekrytointi olisi tärkeää. Näin voitaisiin hyödyntää kokeneempien vankilavierailijoiden tiedot ja taidot. Kyselyyn vastanneista suurin osa (73 %) oli naisia. Vangeista naisvankien osuus vuonna 2014 oli 8 %. Miesten osuus SPR:n vankilavierailijoissa (26 %) on hieno määrä sosiaalialan vapaaehtoistyössä. Tämä kannattaa nähdä hyvänä alkuna ja pyrkiä saamaan lisää miehiä SPR:n vankilavierailijoiksi.

SPR:n vankilavierailijatoiminnan toteutumisen sisältöjä ei tutkimuksessa tutkittu. Ryhmämuotoista toimintaa oli hieman enemmän (65 %) kun yksittäisen vangin tapaamisia (56 %). SPR:n vankilavierailijatoiminnan tavoitteena on mahdollistaa vangille luottamuksellinen ihmissuhde vankilan ulkopuolelta tulevan vapaaehtoisen kanssa ja tämä on mahdollista niin ryhmäkuin yksilötapaamisissakin. Helsingin vankilassa pitkään toteutettu isä-lapsiryhmä voisi olla suuri mahdollisuus monelle vangille muissakin vankiloissa. Tarkentava tutkimus siitä, miten edellä mainittu ryhmätoiminta on alkanut ja edennyt saattaisi antaa ideoita ja keinoja muille vankiloille ja vankilavierailijoille.

Toiminnan sisältönä tuli avoimissa vastauksissa selkeästi esille keskustelu ja kohtaaminen vangin kanssa. Ne ovat myös toiminnan tavoitteena ja mahdollistavat vapaaehtoisen osallistumisen toimintaan omilla taidoillaan SPR:n kouluttamana. Kyselyssä tuli esille, että ryhmissä oli käytetty muun muassa tietokilpailuja, elokuvia, kirjallisuutta, kuvia ja piirtämistä ajatusten ja keskustelun virittäjinä. Taidelähtöisten menetelmien hyödyntäminen tapaamisissa ja tällaisen kokemuksen jakaminen muiden vankilavierailijoiden kanssa voisi avata uusia näkökulmia ja sisältöjä vankilavierailijatoiminnan toteuttamiselle.

7.2 Tutkimustulokset

SPR:n vankilavierailijoiden vastauksista toiminnan aloittamista motivoi halu oppia uutta ja tämä vapaaehtoistyö myös vastaa toiveeseen eli vankilavierailijatoiminnan jatkamista motivoi eniten kokemus siitä, että oppii uutta. Uuden oppiminen nähtiin niin keinona omaan henkiseen kasvuun ihmisenä kuin uusiin elämäkokemuksiin. Vankila ja vangit antanevat vapaaehtoiselle mahdollisuuden haastaa vuorovaikutustaitojaan, asenteitaan ja mielipiteitään. Uuden oppiminen on tutkimusten mukaan (Harju 2003, 40) (Yeung 2005, 113) merkittävä motivoiva tekijä vapaaehtoisilla.

Oppimisen halu tulisi nähdä mahdollisuutena niin SPR:n vankilavierailija-toiminnan vapaaehtoisten rekrytoinnissa, toiminnassa jatkamisessa kuin vankilassa vangeille tarjottavan toiminnan mahdollistajana. Halu oppia heijastunee myös vankilavierailijoiden toiveessa yhteisistä tilaisuuksista vankilan henkilökunnan kanssa. Yhteiset tapaamiset vankilan henkilökunnan kanssa koettiin ennen kaikkia mahdollisuudeksi kehittää toimintaa sekä selkeyttää ja lisätä ymmärrystä vankilan käytännöistä. Positiivista oli, että suurimmassa osassa vankiloita (64 %) näitä tapaamisia järjestettiin.

Eniten hajontaa vastauksissa vapaaehtoistyön aloittamisesta kysyttäessä tuli väittämästä kaveri pyysi mukaan SPR:n vankilavierailijatoimintaan (14 ei samaa mieltä -vastausta) sekä vapaaehtoistyö vankilassa on epäbyrokraattista (12 ei samaa mieltä -vastausta). Kuten aiemmin todettiin, kaverin pyytäminen mukaan toimintaan ei tutkimusten mukaan ole yleistä varttuneemilla vapaaehtoisilla.

Vankilavierailijoiden halu oppia uutta mahdollistaa SPR:n tarjoaman täydennyskoulutuksen kehittämisen niin sisältöjen kuin määränkin osalta. Opinnäytetyössä tuli esille, etteivät kaikki vankilavierailijat tienneet SPR:n täydennyskoulutusmahdollisuudesta. Tiedon jakamisessa ei liene muuta keinoa kuin tiedottamisen lisääminen, vaikka se kovin kulunut ehdotus onkin. Toisaalta vapaaehtoisen ei pidä oman aktiivisuuden merkitystä tässäkään unohtaa. Vankilavierailijan kokemus siitä, että tässä vapaaehtoistoiminnan muodossa oppii uutta, olisi hyödynnettävissä esimerkiksi uusien vapaaehtoisten koulutuksessa, täydennyskoulutuksessa ja vankilavierailijoiden yhteisissä tapaamisissa.

Vankilavierailijoiden vastaukset toimintaan motivoivista syistä olivat melko yhdenmukaisia, mikä kertonee toimintaan osallistuneiden tukevan aiemmista tutkimuksista saatua tietoa. Halu auttaa ei ollut kyselyssä vaihtoehtona vankilavierailijana aloittamiselle tai mukana toiminnassa pysymiselle. Aikaisemman tutkimuksen (Yeung 2004) mukaan 41 % vapaaehtoisista kertoo sen toimintaan osallistumisensa syyksi. Tästä opinnäytetyössä se jätettiin suunnitellusti pois, koska oletus vapaaehtoistyön tekemiselle Punaisessa Ristissä ja vankilassa on nimenomaan halu auttaa. Tutkimuksessa halu auttaa tuli ehdottamattakin selkeästi avoimissa vastauksissa esille.

Halu edistää ymmärrystä rikoksia tuomittuja kohtaan sekä halu edistää Punaisen Ristin arvoja oli tutkimuksen mukaan vankilavierailijoille toiminnan aloittamisen ja mukana pysymisen merkittävä syy. Nämä voidaan nähdä vankilavierailijoiden kannanottona ja aktiivisena osallistumisena, kansalaistoimintana, omien arvojen mukaiseen toimintaan. Vangit, yhteiskuntamme pieni, mutta syrjäytynein, sairain ja köyhin yhtenäinen väestönosa nähdään Punaisen Ristin periaatteiden mukaisesti inhimillisen kärsimyksen ja lievittämisen toiminnan kohteena. Punaisen Ristin arvojen mukaisesti vankilavierailijatoiminnalla pyritään edistämään ihmisten välistä ymmärrystä, ystävyyttä ja yhteistyötä.

SPR:n vankilavierailijana jatkamisessa nousi esille, että vapaaehtoistyön kohteena vankila koetaan kiinnostavaksi. Vankila suljettuna laitoksena ja ”omana maailmanaan” lienee ulkopuoliselle vieras ja mielenkiintoinen paikka. Vapaaehtoistyön jatkuessa pidempäänkin vankila herättäneekin aina ajatuksia niin vankien, henkilökunnan kuin toimintojenkin osalta. Uusien elämäkokemusten etsiminen toimintaa aloittaessa kuvannee aktiivista ja ennakkoluulotonta vapaaehtoista.

Vastausten jakaantuminen väittämässä vapaaehtoistyö vankilassa on epäbyrokraattista johtuneen useasta syystä. Ensinnäkin väittämä on esitetty negaationa, mikä saattaa vaikeuttaa vastaajan mielipiteen esittämistä. Toisena syynä saattaa olla vankiloiden eri käytännöt vankilavierailijoiden kanssa. Syynä voi olla myös vankilan kankeiden käytäntöjen, kuten ilmoittautumisen, aikojen sopimisen ja tarkastusten kokeminen hankalaksi.

Yhteistyö vankilan kanssa jakoi myös jonkin verran vastauksia. Kaiken kaikkiaan yhteistyöhön oltiin tyytyväisiä ja vastausten keskiarvot olivat tasan hyviä. Hajontaa oli vastauksissa väittämille vankien tulo SPR:n vankilavierailijatoimintaan on sujuvaa, vankilaan meno on sujuvaa ja vankilassa on selkeät toimintatavat SPR:n vankilavierailijatoiminnalle. Vankilavierailijoiden toivomat yhteiset tapaamiset vankilan henkilökunnan kanssa olisi hyvä tapa hälventää epätietoisuutta ja parantaa yhteistyötä vankilan ja vankilavierailijoiden välillä. Parhaimmillaan yhteistyöllä voitaisiin luoda uusia, hyvin toimivia käytäntöjä niin SPR:n vankilavierailijoiden, vankilan henkilökunnan kuin koko vankilavierailijatoiminnan parhaaksi.

Väittämille SPR:n tuki vapaaehtoisille ei ole riittävää ja vapaaehtoistyö vankilassa on hankalaa vankilasta johtuvista syistä, jakoivat eniten mielipiteitä. Ensin mainitun väittämän kanssa samaa mieltä oli 36 % ja 52 % oli eri mieltä väittämästä. Vankilasta johtuvista syistä vapaaehtoistyön vankilassa koki hankalaksi 48 % ja eri mieltä asiasta oli 40 %. Nämä kaksi mielipiteitä jakavaa asiaa pitäisi tutkia yksityiskohtaisemmin. Jatkotutkimuksessa tulisi kartoittaa miksi vapaaehtoiset kokevat, etteivät saa tukea sekä millaista tukea vankilavierailijat kokevat tarvitsevänsä. Suurin osa vankilavierailijoista kokee saavansa riittävästi tukea, joten kokemusta toimivasta tukemisesta SPR:ltä löytyy.

Vankilavierailijatoimintaa mahdollisesti jarruttavista tekijöistä selkeästi tuli esille vapaaehtoisten kokemus siitä, että SPR:n vankilavierailijatoimintaa ei tunneta vapaaehtoistyön muotona (80 %). SPR:n vankilatoiminnan yleisohjeiden mukaisesti neuvottelukunnan tehtävänä on vankilatoiminnan suunnittelu ja kehittäminen sekä toiminnan seuraaminen. SPR:n vankilavierailijatoiminnan näkyväksi tekemisessä tarvittaneen tämän lisäksi SPR:n osastoja ja piirejä, vankilavierailijoita ja vankiloita.

Vapaaehtoistyö koettiin hankalaksi vankilasta johtuvista syistä, vaikkakin lähes yhtä monta oli eri mieltä väittämästä. Avoimissa vastauksissa tuli esille kokemus siitä, että vankilan henkilökunta ei arvosta tai ei ole kiinnostunut toiminnan kehittämisestä. Yhdyshenkilön aktiivisuuden merkitystä vankilassa kirjattiin myös vastauksiin. Myös SPR:n vankilavierailijatoiminnasta tiedottaminen vangeille koettiin ongelmaksi.

Vankilavierailijatoimintaa kehittävänä tekijänä vankilavierailijat näkivät vapaaehtoisten ja vankilavirkailijoiden yhteistyön lisäämisen (92 %). Mahdollinen SPR:n tiedottaminen vankilavierailijatoiminnasta uusien vapaaehtoisten saamiseksi koki lähes yhtä moni (88 %) tärkeäksi. Avoimissa vastauksissa selkeämmäksi nousi toive myös toiminnan tiedottamisesta vangeille.

Kiinnostavaa on verrata kahteen väittämään saatua tulosta keskenään: vankiloita, joissa yhteisiä tapaamisia vapaaehtoisten kanssa järjestetään, oli 64 % ja vankilan kokemisen sujuvana vapaaehtoistyön kohteena määrä oli 40 %. Vankiloita, missä yhteisiä tapaamisia ei järjestetä, oli 36 % ja vapaaehtoistyön hankalaksi vankilasta johtuvista syistä koki 48 %. Tätä tutkimustulosta tulisi tarkentaa jatkotutkimuksella.

Vankien suhtautuminen vankilavierailijatoimintaan jakoi myös mielipiteitä. Vastauksissa 52 % oli sitä mieltä, että vangit osallistuvat tarjottuun SPR:n vankilavierailijatoimintaan ja 36 % oli sitä mieltä, että vangen eivät osallistu. Vankien osallistumattomuutta voitaneen selittää toisessa yhteydessä esille tulleissa vankilavierailijoiden kokemuksista, että vangit eivät saa tietoa tilaisuuksista. Vastaajista 56 % koki vankien arvostavan SPR:n vankilavierailijatoimintaa ja 28 % koki, etteivät vangit arvosta tarjottua toimintaa. Nämä vastaukset ovat yhteneviä edellisten kanssa ja vankien osallistuminen toimintaan ja kokemus heidän arvostavan vankilavierailija-toimintaan liittynevät toisiinsa.

Vankilan kokeminen kiinnostavaksi vapaaehtoistyön kohteeksi antaa niin SPR:lle kuin vankilallekin hyvän lähtökohdan vankilavierailijatoiminnan toteuttamiselle ja kehittämiseksi. Vankilan tulisi nähdä tämä mahdollisuutena saada vapaaehtoistyöntekijöitä tuomaan tuulahdusta siviilimaailmasta laitokseen ja lisätä vangeille toimintaa, mikä harjoittaa vankien vuorovaikutustaitoja ja näin valmentaa siviiliin siirtymistä.

7.3 Opinnäytetyön arviointi

SPR:n vankilavierailijatoimintaa ei ole tutkittu aikaisemmin, joten opinnäytetyössä saatiin uutta tietoa tästä vapaaehtoistoiminnan muodosta vankilavierailijan näkökulmasta. Opinnäytetyö antaa vastauksia asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Saadut tutkimustulokset tukevat aikaisempia tutkimuksia vapaaehtoistyön saralla. Tutkimusmenetelmänä kysely mahdollisti suuren tietomäärän keräämisen ja käsittelyn. Toisaalta voidaan miettiä, olisiko sähköisen kyselyn lisäksi ollut hyvä lähettää postitse paperinen kyselylomake huomioiden iäkkäimmät vastaajat. Kaikilla oli mahdollisuus saada paperinen kyselylomake, mutta sen saaminen vaati aktiivisuutta vapaaehtoiselta tai osastojen/piirien yhdyshenkilöiltä. Jatkotutkimusta olisi mielenkiintoista tehdä SPR:n vankilavierailijatoiminnasta Suomessa vangen ja/tai vankilan näkökulmasta. Se täydentäisi kokonaiskuvaa tästä vapaaehtoistyön muodosta. Kansainvälinen tutkimus aiheesta mahdollistaisi kokemusten ja toimintamuotojen jakamisen eri maiden välillä.

Tutkimuksella pyritään aina luotettavaan tulokseen. Tutkimuksen reliabiliteetilla eli mittaustulosten toistettavuudella pyritään varmistamaan se, että tutkimuksella saadaan tuloksia, jotka eivät ole sattumanvaraisia. Tähän päästään esimerkiksi siten, että tutkimus on samansuuntainen aikaisempien tutkimusten kanssa. Tutkimuksen validius eli pätevyys toteutuu siten, että valitulla tutkimusmenetelmällä voidaan mitata tutkimuksen tavoitteen mukaisia asioita. (Hirsjärvi ym. 2009, 231.)

Tässä tutkimuksessa tutkimusmenetelmänä oli strukturoitu kyselylomake. Kaikkia vastauksia, joita saatiin strukturoituihin kysymyksiin, voitiin käyttää tutkimuksen analysoinnissa ja avoimilla vastauksilla kyettiin täydentämään ja selittämään saatua tietoa tarkemmin. Avoimiin kysymyksiin saatuja vastauksia ei voitu kaikkia tutkimuksessa käyttää, jotta pystyttiin takaamaan vastaajan tunnistamattomuus. Laadituilla kysymyksillä saatiin vastauksia asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Samoin vankien haastattelussa tunnistamattomuus oli jo tutkimusluvan vaateena. Haastateltujen vankien vähäisestä lukumäärästä johtuen tutkimuksessa ei mainita vankien lukumäärää eikä vankilaa, missä he tuomiota suorittavat.

Opinnäytetyö tekee SPR:n vankilavierailijatoimintaa näkyväksi ja toivottavasti herättää huomaamaan, että SPR:n vankilavierailijatoiminta on aktiivista, asiakaslähtöistä ja tavoitteellista toimintaa, jota tulisi olla jokaisessa Suomen vankilassa. Kyselyllä ei tavoitettu täysin uusia ehdotuksia toiminnan kehittämiseksi, mutta parannusehdotuksia käytännöistä tuli esille. Arkipäivästä voitaneen todeta, että tiedottamisen ja yhteistyön lisääminen on aina ajankohtaista ja merkittävää toiminnan jatkamisen ja kehittämisen kannalta. Opinnäytetyön tärkeimmäksi viestiksi nousee SPR:n vankilavierailijoiden vahva sitoutuminen vapaaehtoistyöhön. Heitä motivoi halu oppia uutta ja tehdä omien arvojen mukaista vapaaehtoistyötä. Tämä antaa vahvan perustan SPR:n vankilavierailijatoiminnan jatkamiselle ja kehittämiseksi. Tutkimus herättää kysymyksen: millainen mahdollisuus heille siihen annetaan?

Vangin sanoin:

Se (vankilavierailijatoiminta) on hyvä juttu munkin mielestä ja toivoisin vaan, että niinku jatkuis.

LÄHTEET

- Granfelt, R. 2010. Syrjäytymisestä vapaaksi vankilassa? Psykososiaalisen työn merkitys vankien elämässä. Teoksessa Laine, T., Hyväri, S. & Vuokila-Oikkonen, P. (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. 131-146. Helsinki: Kirjoittajat ja Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Harju, A. 2003. Yhteisellä asialla. Kansalaistoiminta ja sen haasteet. Vantaa: Kansanvalistusseura.
- Harju, A. 2005. Kansalaisyhteiskunta vapaaehtoistoiminnan innoittajana. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere. Osuuskunta Vastapaino, 58-80.
- Harju, A. 2007. Aarre loistamaan. Teoksessa Harju, A. (toim.) Kansalais-toiminnan kätkeyty aarre. Helsinki: Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF. ry. 10-25.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Tekijät ja Kirjayhtymä Oy: Jyväskylä.
- Hytönen, Y. 2002. Ihminen ihmiselle. Suomen Punainen Risti 1877-2002. Helsinki: Spiritus Historiae Oy ja Suomen Punainen Risti.
- Hyvärinen, S. & Nylund, M. 2010. Yhteisöllisiä työmenetelmiä syrjäytymisen voittamiseksi. Teoksessa Laine, T., Hyväri, S. & Vuokila-Oikkonen, P. (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. 29-47.
- Kanerva, M. 1996. Vierailulle vankilaan. Suomen Punaisen Ristin julkaisu 33. Helsinki: SPR.
- Kautinen, E. Lähetetty 7.8.2015. Perheosastolla käynnit Vanajan vankilassa. [sähköpostiviesti]. Vastaanottaja Tiina Rintala. Viitattu 2.9.2015.
- Mykkänen-Hänninen, R. 2007. Vapaaehtoistyön rajapinnoilla. Sarja B: opimateriaalit 6. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia.
- Sorri, H. 2005. Elämän käänteet. Arvojen ja identiteetin muutokset. Teoksessa Nylun, M. & Yeung, A. (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino. 126-140.
- SPR. 2005. Välittäjä, vapaaehtoistoiminnan malli. Käsikirja nro 03/04 sarjasta Mahdollisuuksien työpaikka. Helsinki: SPR.
- SPR vankilavierailijan luento 2015. SPR:n vankilavierailijapäivät 2015. Vankilavierailijan luento: Helsingin vankilan isä-lapsi-ryhmä. Powerpointesitys sähköpostiviestinä 28.8.2015.

SPR:n vankilavierailijan haastattelu 24.9.2015. Puhelinhaastattelu. SPR:n vankilavierailijoiden päiväryhmä Helsingin vankilassa. Haastatteliija: Tiina Rintala.

Vilkkumaa, I. 1998. Teoksessa Lahikainen, A. & Pirttilä-Backman, A. (toim.) Sosiaalinen vuorovaikutus. 222-239.

Yeung, A. 2005. Vapaaehtoistoiminnan timantti. Miten mallintaa motivatiota? Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere. Osuuskunta Vastapaino, 104-125.

Yeung, A. & Nylund, M. 2005 Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Osuuskunta vastapaino. 13-38.

VERKKOLÄHTEET

Asetus Suomen Punaisesta Rististä. n.d. Punainenristi.fi. Pdf-tiedosto. Viitattu 5.9.2015. https://www.punainenristi.fi/sites/frc2011.mearra.com/files/tiedostolataukset/spr_asetus_811_2005.pdf

Blomster, P., Linderborg, H., Muiluvuori, M-L. & Tyni, S. 2010. Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2014. Viitattu 12.8.2015. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-tilastollinen_vuosikirja/2L62dq7TN/Rikosseuraamuslaitoksen_tilastollinen_vuosikirja_2014_net.pdf

Borg, S. 2010. Postikyselyaineiston kokoaminen. Borg, ., Paaso, E., Mattila, M. ja Sivonen, J. KvantiMOTV - Kvantitatiivisten menetelmien tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 3.9.2015. <http://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/postikysely/postikysely.html>

Borg, S. 2011. Postikyselyaineiston kokoaminen. Borg, S., Paaso, E., Mattila, M. & Sivonen, J. KvantiMOTV - Kvantitatiivisten menetelmien tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 3.9.2015. <http://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/kyselylomake/laatiminen.html>

Eurofound. 2011. Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiö. Elämänlaatu Euroopassa. Osallistuminen vapaaehtoistyöhön ja palkattomaan työhön. https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_files/pubdocs/2011/021/fi/1/EF11021FI.pdf

Euroopan Parlamentin päätöslauselma (2007/2149(INI). Euroopan parlamentin päätöslauselma 22. huhtikuuta 2009 vapaaehtoistyön roolista taloudellisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden edistämiseksi. Euroopan Parlamentti. Viitattu 5.9.2015. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-20080131+0+DOC+XML+VO//FI>

Hypén, K. 2004. Vankilasta vuosina 1993-2001 vapautuneet ja vankilaan uudestaan palanneet. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2004, pdf-tiedosto. Viitattu 5.9.2015. http://rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja_Vankeusrang_uusiminen.pdf

KvantiMoTV. 2010. Luettu 28.8.2015. <http://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/raportointi/raportointi.html>

Laki Suomen Punaisesta Rististä. n.d. punainenristi.fi, Pdf-tiedosto. Viitattu 5.9.2015. https://www.punainenristi.fi/sites/frc2011.mearra.com/files/tiedostolataukset/SPR_laki.pdf

Lastensuojelulaki 417/2007.12.4.2007. Finlex. Viitattu 1.9.2015.
[https://www.finlex.fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search\[type\]=pika&search\[pika\]=lastensuojelulaki](https://www.finlex.fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search[type]=pika&search[pika]=lastensuojelulaki).

Pessi, A. & Oravasaari, T. 2010. Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta. Avustustoiminnan raportteja 23.
<http://www.kansalaisareena.fi/RAYraportti23.pdf>

Rikosseuraamuslaitos. 2013a. Viitattu 2.9.2015. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2013b. Vankilat. Viitattu 2.9.2015. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2013c. Vankeusrangaistukseen tuomittujen sijoittelu ja siirtäminen. Viitattu 2.9.2015. http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/vankeusrangaistukseen_tuomittujensijoittelujasiirtaminen.html

Rikosseuraamuslaitos. 2015d. Yhdyskuntaseuraamusten toimeenpano. Toimintaohjelmat. Viitattu 2.9.2015. http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/yhdyskuntaseuraamusten_toimeenpano/toimintaohjelmat.html

Rikosseuraamuslaitos täytäntöönpano. 2015. Viitattu 3.9.2015. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano.html>

Rikosseuraamuslaitos vankien terveydentila. n.d.
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteetjauutiset/2008/11/vankienterveystilamuutavaestoaeheikompi.html>

Soste. Järjestöbarometri 2013. Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysjärjestöistä. http://www.soste.fi/media/pdf/julkaisut/jarjestobarometri_2013.pdf

SPR. n.d. Tutustu Punaiseen Ristiin. Punainenristi.fi. Viitattu 5.9.2015.
<https://www.punainenristi.fi/tutustu-punaiseen-ristiin/tyomme-suomessa>

SPR Tule mukaan toimintaan. n.d. Tule mukaan Punaisen Ristin toimintaan. Viitattu 5.9.2015.
<https://www.punainenristi.fi/tule-mukaan>

SPR periaatteet. n.d. Punaisen Ristin seitsemän periaatetta. Viitattu 5.9.2015. <https://www.punainenristi.fi/periaatteet>

SPR eettiset ohjeet. n.d. Tutustu Punaiseen Ristiin. Eettiset ohjeet. Viitattu 5.9.2015.
<https://www.punainenristi.fi/tutustu-punaiseen-ristiin/suomen-punainen-risti/eettiset-ohjeet>

SPR ystävätoiminta. n.d. Vankilavierailijat. Viitattu 5.9.2015. <https://red-net.punainenristi.fi/node/7414>

Suomen Punaisen Ristin vankilatoiminnan yleisohjeet. 2013. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 5.9.2015. <http://rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/vangintukeminen/suomenpunaisenristinvankilatoiminnanyleisohjeet.html>

Tilastokeskus. 2011. Vapaaehtoistyöhön osallistuminen pysynyt ennallaan 2000-luvulla. http://www.stat.fi/til/akay/2009/04/akay_2009_04_2011-09-16_tie_001_fi.html

Tilastokeskus. 2011. Vapaaehtoistyöhön osallistuminen, epävirallinen auttaminen ja luottamus. Viitattu 3.9.2015. http://www.stat.fi/til/akay/2009/04/akay_2009_04_2011-09-16_kat_002_fi.html

Vankien terveydenhuollon kehittäminen. Työryhmän raportti. 2002. Rikosseuraamusviraston monisteita 1/2003. Viitattu 6.9.2015. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/julkaisut/monisteetjaraportit/12003vankienterveydenhuollonkehittaminen.html> Vanki-en_terveydenhuolto.pdf

Vilpas, P. n.d. Metropolia pdf-tiedosto. Luettu 5.9.2015. <http://users.metropolia.fi/~pervil/kvantsu/Moniste.pdf>

Wikipedia 2015. Luettu 2.9.2015. <https://fi.wikipedia.org/wiki/Henkirikos>

Yueng, A. 2004. Miksi vapaaehtoistoimintaan? Kansalaisyhteiskunta.fi. Viitattu 3.9.2015. http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/vapaaehtoistoiminta/miksi_vapaaehtoistoimintaan

	53	158		2

Muuta SPR:n toimintaa vankiloissa, mm. SPR:n teemakurssi, kurssien määrä ja osallistujien määrä

Vaasan vankila

Omaelämäkerrallinen Sarjakuvatyöpaja 20.3.2014, 7 osallistujaa. kouluttaja Antti Hintsa, opetussuunnittelija, Suomen sarjakuvakeskus.

SPR:n teemakurssi, Vaasan vankila, 5 - 13.5.14.8 osallistujaa. Kouluttajat: terv.huollon suunnittelija Virve Karling, henkisen tuen kouluttaja Raimo Vakkuri.

Jokelan vankila

SPR:n teemakurssi 29.1.- 25.2.14 Punaisen Ristin kurssi (5 koulutuskertaa), 14 osallistujaa.

Helsingin vankilassa 7.3. - 4.4.14 Punaisen Ristin ensiapukurssi (4 kokoontumista), jolle osallistui 6 -10 vankia ja 3 vierailijaa.

Palvelumessut 17.9.14, eri toimijat esittelivät toimintaansa vangeille. Vankilavierailijatoiminta oli messuilla mukana ja 4 vankilavierailijaa osallistui tapahtumaan.

Vankilavierailijakurssit

Vaasan vankila

Vankilavierailijakurssi 26.- 27.9.14, 13 osallistujaa.

Laukaan avovankila

Vankilavierailijatoiminta 24.- 25.10.14, 11 osallistujaa.

Vapaamuotoisia kommentteja vankilavierailutoiminnasta

Vaasa, Laukaa

Vankilavierailijatoiminta kiinnostaa nyt nuoria (25 - 35 -vuotiaita)

Vaasassa saatu monipuolistettua ryhmätoimintaa

Laukaa avovankilana käynnistänyt toiminnan

Mikkeli

Yhteistyö Mikkelin vankilan kanssa sujuu hyvin. Toiminta koetaan tärkeäksi. Uusia vierailijoita ei tahdo löytyä - kynnys suuri.

Helsinki ja muu Uusimaa

Vankilan iltatoiminnot ovat supistuneet, tämän vuoksi ryhmien toiminnassa pitkiä taukoja.

Yleensä vankilavierailijatoimintaan on Helsingin ja Uudenmaan piirin alueella tulijoita. Päiväsaikaan tapahtuvaa toimintaa olisi syytä laajentaa.

Helsingin vankilan lisäksi voisi suunnitella, missä muissa vankiloissa toimintaa voisi käynnistää.

SAATEKIRJE JA KYSELY

Hei,

toivon Sinun vastaavan tähän SPR:n vankilatoiminnan vapaaehtoisille suuntaamaani kyselyyn.

Päivitän opintojani Hämeen ammattikorkeakoulussa ohjaustoiminnan artemiksi (AMK) ja toiveeni mukaisesti saan tehdä opinnäytetyöni tutkimalla SPR:n vankilatoimintaa Suomessa vapaaehtoisten näkökulmasta. Kysely lähetetään kaikille SPR:n vankilatoiminnan vapaaehtoisille Suomessa. Olen työskennellyt Hämeenlinnan vankilassa vuodesta 1998 lähtien ohjaajana ja toiminut mm. SPR:n vapaaehtoisten yhdyshenkilönä noin 15 vuotta.

Vapaaehtoistyösi vankien parissa on arvokasta ja tärkeää. Tämän vuoksi haluan tuoda kokemuksesi ja näkemyksesi näkyville. Hyvien ja ehkä parannusta kaipaavien käytäntöjen kartoittaminen antaa mahdollisuuden kehittää SPR:n vankilavierailijatoimintaa. Tämän vuoksi toivon saavani vastauksesi mahdollisimman pian, viimeistään 15.6.2015. Kyselyyn vastaamiseen menee aikaa noin 20 minuuttia.

SPR:n vankilatoiminnasta vastaava työntekijä Anita Hartikka on toimittanut kyselyn sinulle sähköpostiisi. Painamalla kyselyn lopussa olevaa ”lähetä” kohtaa, vastauksesi siirtyy minulle ilman, että henkilöllisyytesi tulee esille. Vastauksiasi käsittelen täysin luottamuksellisesti, eikä kukaan saa tietää nimeäsi tai vankilaa, missä toimit vapaaehtoistyössä. Hävitän vastauksesi heti, kun opinnäytetyöni on valmis. Opinnäytetyössäni ei käy esille kenenkään henkilöllisyys.

Jos Sinua joku asia mietityttää kyselyn tiimoilta, voit ottaa yhteyttä suoraan minuun: tiina.rintala@student.hamk.fi tai 0400-638 237. Jos haluat vastata kyselyyn kirjeitse, voit lähettää täytetyn kyselyn osoitteeseen: Tiina Rintala, Hämeenlinnan vankila, Pikku-Parolantie 7, 13100 Hämeenlinna. Halutessasi voin toimittaa sinulle vastauskuoren postimaksuineen.

Kiitos jo etukäteen ja aurinkoista kesän odotusta!

Terveisin

Tiina Rintala

Opiskelija

Ohjaustoiminnan artemi (AMK)

Hämeen Ammattikorkeakoulu

Tässä linkki kyselyyn:

<https://www.webpolsurveys.com/S/80B04E0970DFBF86.par>

SPR:n vankilavierailijatoiminta Suomessa

VAPAAEHTOISTYÖ

1. Toimintani SPR:n vankilavierailijatoiminnan vapaaehtoisena

- ☐ teen henkilökohtaisia vierailuja vangin luona yksin
☐ teen vierailuja vangin luona toisen vapaaehtoisen tai useamman vapaaehtoisen kanssa
☐ olen mukana ryhmätoiminnan toteuttamisessa
☐ mikä ryhmä?
☐ Olen mukana teematapahtumien järjestämisessä
☐ Minkälaisessa?
☐ Muu toiminta?

2. Kuinka monta vuotta olet toiminut vapaaehtoisena SPR:n vankilavierailijatoiminnassa?

3. Osallistun vapaaehtoistoimintaan

- ☐ vain SPR:n vankilavierailijatoiminnan parissa.
☐ myös muualla.

4. Aloitin vapaaehtoistyön SPR:n vankilavierailijatoiminnassa, koska

1. täysin eri mieltä 2. eri mieltä 3. en osaa sanoa 4. samaa mieltä 5. täysin samaa mieltä

halusin edistää Punaisen Ristin arvoja.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

halusin edistää ymmärrystä rikoksesta tuomittuja kohtaan.

☐	☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

halusin auttaa vankilan henkilökuntaa.

☐	☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

minulla oli ylimääräistä vapaa-aikaa.

☐	☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

kaveri pyysi mukaan SPR:n vankilavierailijatoimintaan.

☐	☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

toivoin tapaavani uusia, samanhenkisiä ihmisiä vapaaehtoisten parissa.

☐	☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

halusin saada uusia elämäkokemuksia.

☐	☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

halusin oppia uutta.

☐	☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

5. Muu syy?

6. Jatkan vapaaehtoistyötä SPR:n vankilavierailijatoiminnassa, koska

1. täysin eri mieltä 2. eri mieltä 3. en osaa sanoa 4. samaa mieltä 5. täysin samaa mieltä

A.

haluan edistää Punaisen Ristin arvoja.

haluan edistää ymmärrystä rikoksesta tuomittuja kohtaan.

haluan auttaa vankilan henkilökuntaa.

minulla on ylimääräistä vapaa-aikaa.

tapaan samanhenkisiä ihmisiä vapaaehtoisten parissa.

B.

saan uusia elämäkokemuksia.

opin uutta.

saan hyvän mielen vapaaehtoistyöstä vankien parissa.

vapaaehtoistyö vankien parissa on vastapainoa muulle elämälleni.

vapaaehtoistyö vankilassa toimii joustavasti.

C.

vapaaehtoistyö vankilassa on epäbyrokrattista.

elämäkokemusten myötä tiedän, että vankien auttaminen on tärkeää.

toisten auttaminen kuuluu elämäni.

toteutan vapaaehtoistyöllä vankien parissa omia arvojani.

D.

vapaaehtoistyö SPR:n vankilavierailijatoiminnassa tarjoaa minulle mielekästä tekemistä.

vapaaehtoistyöstä SPR:n vankilavierailijatoiminnassa saan sisältöä elämäni.

vapaaehtoistyön kohteena vankila on kiinnostava.

vapaaehtoistyö SPR:n vankilavierailijatoiminnassa auttaa minua kasvamaan henkisesti.

7. Muu syy?

YHTEISTYÖ SPR:N KANSSA

8. Arvioi seuraavat väittämät asteikolla 1-5.

1. täysin eri mieltä 2. eri mieltä 3. en osaa sanoa 4. samaa mieltä 5. täysin samaa mieltä

SPR:n vankilavierailijatoimintaan mukaan tulo oli positiivinen kokemus.

SPR:n vankilavierailijakoulutus antoi hyvät valmiudet vapaaehtoistyön toteuttamiselle vankilassa.

SPR:n täydennyskoulutus auttaa tekemään vapaaehtoistyötä vankien parissa.

9. En osallistu täydennyskoulutukseen, koska

Sivu 3/5

10. Arvioi asteikolla 1-5.

SPR:n tarjoama tuki ja ohjaus auttavat tekemään vapaaehtoistyötä vankien parissa

1 2 3 4 5
○ ○ ○ ○ ○

11. En osallistu SPR:n tarjoamaan ohjaukseen, koska

12. Arvioi asteikolla 1-5

SPR:n paikallistoimintaan osallistuminen auttaa minua tekemään vapaaehtoistyötä vankien parissa.

1 2 3 4 5
○ ○ ○ ○ ○

13. En osallistu SPR:n paikallistoiminnan tapaamisiin, koska

14. Arvioi asteikolla 1-5.

Tunnen kuuluvani SPR:n laajaan vapaaehtoisverkostoon.

1 2 3 4 5
○ ○ ○ ○ ○

15. Mitä muuta haluat kertoa SPR:n toiminnasta vankilatoiminnan vapaaehtoisen näkökulmasta?

YHTEISTYÖ VANKILAN KANSSA

Sivu 4/5

16. Arvioi seuraavat väittämät asteikolla 1-5.

1. täysin eri mieltä 2. eri mieltä 3. en osaa sanoa 4. samaa mieltä 5. täysin samaa mieltä

Vankilassa on selkeät toimintatavat SPR:n vankilavierailijatoiminnalle.

1 2 3 4 5

| ○ ○ ○ ○ ○

Vankilan henkilökunnan kanssa on sujuvaa sopia aika vierailulle tai ryhmätoiminnalle.

○ ○ ○ ○ ○

Vankilaan meno on sujuvaa.

○ ○ ○ ○ ○

Vankilasta pois lähtö on sujuvaa.

○ ○ ○ ○ ○

Vankien tulo SPR:n vankilavierailijatoimintaan on sujuvaa.

○ ○ ○ ○ ○

Vankilan henkilökunta arvostaa SPR:n vankilavierailijoita.

○ ○ ○ ○ ○

17. Vankila järjestää SPR:n vankilavierailijoiden kanssa kokouksia tms. yhteisiä tilaisuuksia.☐ Kyllä☐ Ei**18. Yhteiset tapaamiset vankilan henkilökunnan kanssa ovat/olisivat mielestäni tärkeitä, koska****19. Mitä muuta haluat kertoa vapaaehtoisena toimimisesta vankilassa?****SPR:N VANKILAVIERAILIJATOIMINNAN KEHITTÄMISESTÄ****20. Mielestäni SPR:n vankilavierailijatoiminnan kehittämistä voivat jarruttaa**

1. täysin eri mieltä 2. eri mieltä 3. en osaa sanoa 4. samaa mieltä 5. täysin eri mieltä

SPR:n vankilavierailijatoimintaa ei tunneta vapaaehtoistyön muotona

1 2 3 4 5

○ ○ ○ ○ ○

SPR:n vankilavierailijakoulutusta toteutetaan liian harvoin.

○ ○ ○ ○ ○

Vapaaehtoistyö vankilassa koetaan pelottavaksi.

○ ○ ○ ○ ○

Vapaaehtoistyö vankilassa koetaan raskaaksi.

○ ○ ○ ○ ○

Vapaaehtoistyö vankilassa koetaan vaikeaksi.

○ ○ ○ ○ ○

SPR:n tuki vapaaehtoisille ei ole riittävä.

○ ○ ○ ○ ○

Vapaaehtoistyö vankilassa on hankalaa vankilasta johtuvista syistä.

○ ○ ○ ○ ○

Vangit eivät osallistu tarjottuun SPR:n vankilavierailijatoimintaan.

○ ○ ○ ○ ○

Vangit eivät arvosta SPR:n vankilavierailijatoimintaa.

○ ○ ○ ○ ○

21. Muu syy?

22. Mielestäni SPR:n vankilavierailijatoiminnan kehittämisessä auttaisi, jos
1. täysin eri mieltä 2. eri mieltä 3. en osaa sanoa 4. samaa mieltä 5. täysin samaa mieltä

SPR lisäisi tiedottamista vankilavierailijatoiminnasta uusien vapaaehtoisten saamiseksi.
vapaaehtoiset laajentaisivat käyntejään myös "naapurivankiloissa".
SPR:n vankilavierailijakoulutuksen määrää lisättäisiin.
vankiloiden henkilökunnan ja SPR:n vankilavierailtoiminnan vapaaehtoisten yhteistyötä
lisättäisiin.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐

23. Muu syy?

YLEISET KYSYMYKSET

24. Valitse vaihtoehto

- ☐ mies
☐ nainen

25. Syntymävuoteni on

26. Valitse vaihtoehto

- ☐ Olen työelämässä.
☐ Olen eläkkeellä.
☐ Olen opiskelija.
☐ Olen työtön.
☐ Muu, mikä?

Lähetä